

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Управління портфелем цінних паперів ПАТ «Банк інвестицій та
заощаджень» в системі фінансової безпеки

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0738-уб
спеціальності 073 Менеджмент,
освітня програма Управління фінансово-
економічною безпекою

О.П. Михайлівський

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Рецензент к.е.н., доцент Клименко С.Є.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами
Освітній рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент, освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ О.В. Лепьохін
« ____ » _____ 2019 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Михайлівському Олександр Петровичу

1. Тема роботи: «Управління портфелем цінних паперів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» в системі фінансової безпеки»
керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1110-с.
2. Строк подання студентом роботи: 25 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері банківської діяльності, законодавчі та нормативно-правові акти України, періодичні та монографічні видання, фінансова звітність ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити сутність фінансових інвестицій в системі фінансової безпеки банку; дослідити особливості формування портфелю цінних паперів банку; розглянути методичні засади аналізу інвестиційного портфелю банку; надати організаційну характеристику та здійснено аналіз фінансових показників діяльності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»; здійснити аналіз інвестиційного портфелю банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»; удосконалити систему управління портфелем цінних паперів банку.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 28 табл. і 9 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В., доцент	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Лепьохін О.В., доцент	13.09.2019 р.	13.09.2019 р.
3	Лепьохін О.В., доцент	18.10.2019 р.	18.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 12.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2019 р. – 17.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2019 р. – 28.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	29.11.2019 р. – 10.12.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	11.12.2019 р. – 24.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	25.12.2019 р.	виконано

Студент _____ О.П. Михайлівський
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ С.В. Северина
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 106 с., 14 рис., 28 табл., 2 додатки, 72 джерела.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання ефективності управління фінансовими інвестиціями банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад інвестиційної діяльності банків на рику цінних паперів та розробка організаційно-методичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління портфелем цінних паперів банку.

Завдання: визначити сутність фінансових інвестицій в системі фінансової безпеки банку; дослідити особливості формування портфелю цінних паперів банку; розглянути методичні засади аналізу інвестиційного портфелю банку; надати організаційну характеристику та здійснено аналіз фінансових показників діяльності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»; здійснити аналіз інвестиційного портфелю банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»; удосконалити систему управління портфелем цінних паперів банку.

Методи досліджень: логічні й емпіричні, методи порівняльного, статистичного аналізу, графоаналітичні.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено методику інтегрального оцінювання інвестиційної привабливості емітента цінних паперів, що дозволить банку підвищити рівень ефективності реалізації інвестиційної політики.

Практичні результати дослідження полягають у розробці рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційної діяльності банку за рахунок запропонованих організаційно-методичних засад формування ефективної інвестиційної політики.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОРТФЕЛЬ, ПОКАЗНИКИ, УПРАВЛІННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ЦІННІ ПАПЕРИ.

SUMMARY

Qualifying work: 106 pp., 14 fig., 28 tab., 2 annex, 72 references.

The object of the study is the process of evaluating the financial management of PJSC «Bank of Investments and Savings».

The subject of research is theoretical, methodological and practical principles of managing a bank's securities portfolio.

The purpose of the qualification work is to study the theoretical foundations of banks' investment activity in the securities market and to develop organizational and methodological provisions and practical recommendations for improving the bank's securities portfolio management system.

Objective: to determine the nature of financial investments in the financial security system of the bank; to investigate the peculiarities of forming a bank's securities portfolio; to consider methodical principles of analysis of the bank's investment portfolio; provide organizational characteristics and analyze the financial performance of PJSC «Bank of Investments and Savings»; analyze the investment portfolio of PJSC «Bank of Investments and Savings»; to improve the bank's securities portfolio management system.

The methodological basis of this research is the fundamental principles of banking, investment theory. During the research logical and empirical methods of knowledge of mechanisms and forms of investment activity of the bank were widely used, as well as methods of comparative, statistical analysis, graphoanalytical methods of reflection of research results.

The information base of qualification work is the property of economic theory, scientific works of domestic and foreign scientists in the field of banking, legislative and regulatory acts of Ukraine, periodicals and monographs, financial statements of PJSC «Bank of Investments and Savings».

The results and their novelty: the method of integral evaluation of the investment attractiveness of the securities issuer has been improved, which will

allow the bank to increase the level of efficiency of implementation of the investment policy.

The practical results of the research are to develop recommendations for improving the investment activity of the bank at the expense of the proposed organizational and methodological bases for the formation of an effective investment policy.

INVESTMENT PORTFOLIO, INDICATORS, MANAGEMENT,
EFFICIENCY, SECURITIES.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКУ ...	11
1.1 Сутність фінансових інвестицій в системі фінансової безпеки банку.....	11
1.2 Особливості формування портфелю цінних паперів банку	20
1.3 Методичне забезпечення аналізу портфелю цінних паперів банку	33
Висновки до розділу 1	43
2 ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ».....	45
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку.....	45
2.2 Аналіз фінансового стану банку	57
2.3 Аналіз інвестиційного портфелю банку.....	67
Висновки до розділу 2.....	75
3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ».....	77
3.1 Удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості компанії-емітента	77
3.2 Формування ефективної системи управління інвестиційним процесом банку.....	88
Висновки до розділу 3	94
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Успішне вирішення завдань підвищення темпів економічного зростання, що є особливо актуальним у сучасних умовах фінансової нестабільності, а також збільшення інвестицій багато в чому залежить від ефективної роботи фінансового ринку, зокрема такого його сегменту, як ринок цінних паперів. У ринковій економіці ефективно функціонуючий ринок цінних паперів дає змогу мобілізувати ринковими методами вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб та спрямувати їх у найбільш конкурентоспроможні галузі, вирішуючи цим самим низку важливих соціально-економічних програм. На фінансовому ринку серед усіх фінансових посередників провідну роль відіграють банки. Саме через діяльність банків на ринку цінних паперів відбувається інвестування реального сектору національної економіки і залучення вітчизняних та іноземних капіталів у розвиток національного господарства та промисловості, що сприяє сталому економічному розвитку держави.

Подальший розвиток ринку цінних паперів і одного з основних суб'єктів цього ринку – комерційних банків є необхідною умовою залучення інвестицій для розвитку економіки України.

Різні аспекти банківської інвестиційної діяльності досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені економісти. Дослідженням сучасного стану банківської інвестиційної діяльності та чинників її гальмування займалися такі вітчизняні вчені, як І. Бланк, Б. Губський, О. Васюренко, М.Житар, Р. Квасницька, М.Кужелєв, О. Лапко, Б. Луців, А. Мороз, Т. Майорова,

А. Пересада, Н. Савіна, М. Савлук, Р. Слав'юк, Л. Шкварчук та ін. Актуальними на сьогодні є подальші дослідження щодо всебічного комплексного аналізу інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та розробка організаційно-методичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління портфелем цінних паперів банку.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі завдання дослідження:

- визначено сутність фінансових інвестицій в системі фінансової безпеки банку;
- досліджені особливості формування портфелю цінних паперів банку;
- розглянуто методичні засади аналізу інвестиційного портфелю банку;
- надано організаційну характеристику та здійснено аналіз фінансових показників діяльності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»;
- здійснено аналіз інвестиційного портфелю банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»;
- удосконалено систему управління портфелем цінних паперів банку.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання ефективності управління фінансовими інвестиціями банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади управління портфелем цінних паперів банку.

Методичною основою даного дослідження є фундаментальні засади банківської справи, теорії інвестицій. У ході дослідження широко використовувалися логічні й емпіричні методи пізнання механізмів і форм

інвестиційної діяльності банку, а також методи порівняльного, статистичного аналізу, графоаналітичні методи відображення результатів досліджень.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять надбання економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері банківської діяльності, законодавчі та нормативно-правові акти України, періодичні та монографічні видання, фінансова звітність ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: удосконалено методика інтегрального оцінювання інвестиційної привабливості емітента цінних паперів, що дозволить банку підвищити рівень ефективності реалізації інвестиційної політики.

Практичні результати дослідження полягають у розробці рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційної діяльності банку за рахунок запропонованих організаційно-методичних засад формування ефективної інвестиційної політики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження опубліковано у збірнику матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 7 листопада 2019 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю «Управління інвестиційною діяльністю банку» у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКУ

1.1 Сутність фінансових інвестицій в системі фінансової безпеки банку

Банківська інвестиційна діяльність – це діяльність, зосереджена на активному залученні інвестиційних ресурсів та ефективному вкладенні банком реальних та фінансових інвестицій, а також сприянні підприємствам у залученні інвестицій, з метою отримання прибутку та максимального задоволення потреб клієнтів у ресурсах, необхідних для реалізації інвестиційних проектів. Інвестиційна діяльність банку тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Інвестиційний ризик – це можливість відхилення конкретних інвестиційних рішень чи дій банку від запланованих. Ці відхилення можуть бути пов'язані як із додатковими доходами, так і з додатковими витратами, оскільки отримані величини є випадковими, тобто невідомими на момент прийняття інвестиційного рішення.

Безпека інвестиційної діяльності банку – це захищеність кредитно-інвестиційних вкладень від можливих матеріальних, фінансових втрат, при якій втрати є меншими від встановлених норм. Фінансова безпека банку – це захист від можливих фінансових втрат, попередження банкрутства банку, досягнення максимального прибутку від вкладених коштів у цінні папери, інвестиційні проекти, від наданих інвестиційних кредитів [18]. Банківська система є основою сучасної економіки. Успішна діяльність будь-якого банку великою мірою визначається колом операцій і послуг, які він пропонує своїм клієнтам. Інвестування є відносно окремою та самостійною сферою банківської діяльності. Банки як учасники інвестиційного процесу повинні забезпечувати ефективне управління значними фінансовими ресурсами як у власних інтересах, так і в інтересах інших суб'єктів національної економіки. Тому є необхідним висвітлити основи їх діяльності у сфері інвестицій.

Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи приватний, державний чи іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів і послуг. Крім того, інвестиції, зазвичай, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дають змогу вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду. Інвестиції є необхідною умовою розвитку ринкової економіки. Саме інвестиції створюють виробничий потенціал на базі найновіших досягнень науки і техніки, визначають конкурентні позиції суб'єктів господарювання країн на внутрішньому та зовнішньому ринках. Найбільшими інвесторами є комерційні банки. Варто зазначити, що «банківські інвестиції» є похідною категорією від «інвестицій» та втілюють у собі істотні риси інвестицій взагалі, проте мають специфічні видові форми свого прояву.

За своєю сутністю інвестиції є надзвичайно складним поняттям, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення.

В Україні теоретичні розробки категорії інвестицій законодавчо закріплені в Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р.: інвестиції – це усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [52].

Зазначимо, що інвестиційна діяльність в Україні реалізується через систему фінансових інститутів, ключову роль серед яких відіграє банківська система. А, отже, вважаємо за потрібне надати визначення дефініції «інвестиційна діяльність банків», – це здійснення

інвестицій, а також всіх необхідних заходів і дій з втілення цих інвестицій в дохід або позитивний ефект будь-якого роду (соціальний, екологічний і т.п.).

Відповідно до Постанови НБУ № 14 від 21.02.2018 р. «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» визначено поняття «фінансові інвестиції», які визначаються як фінансові активи, які утримуються з метою продажу, якщо вони відповідають критеріям визнання непоточних (необоротних) активів, утримуваних для продажу згідно з Міжнародним стандартом фінансової звітності 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». До фінансових інвестицій належать придбані боргові цінні папери, акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, інші фінансові інвестиції, що не оформлені цінними паперами [50].

У сучасній зарубіжній науковій літературі виділяють два основні підходи щодо процесу інвестування в банках [69]:

– перший підхід до інвестиційної діяльності банків відносить кредитування, яке засноване на інвестиційних цілях. В даному випадку інвестиції розглядаються як набір благ та цінностей, які вкладаються в підприємницьку діяльність з метою одержання доходу та соціального ефекту у майбутньому;

– другий підхід розглядає процес інвестування через придбання цінних паперів – виділення частки коштів, які спрямовуються на покупку цінних паперів.

Отже, основні два напрямки, за якими банки спрямовують залучені ресурси з метою їх прибуткового використання, – це формування збалансованих кредитного та інвестиційного портфелів.

Залежно від мети вкладень фінансові інвестиції можуть бути прямими, спрямованими на забезпечення безпосереднього управління об'єктом інвестування, та портфельними, що не переслідують цілей прямого управління інвестиційним об'єктом, а здійснюються з розрахунку на отримання доходу у вигляді потоку відсотків і дивідендів або внаслідок зростання ринкової вартості активів.

Відповідно до мети інвестування, банк може провадити консервативну, помірковано-агресивну (ринкову) або агресивну (ризиковану) інвестиційну політику (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика типів інвестиційної політики

Тип інвестиційної політики	Характерні ознаки
Консервативна	- мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів: - переважають державні цінні папери, портфель стабільний, частка вкладень в нього не зростає.
Помірковано-агресивна	- середній рівень ризику, достатня ліквідність і прибутковість цінних паперів: - переважають спекулятивні цінні папери, частка вкладень у цінні папери стабільна або повільно зростає.
Агресивна (спекулятивна)	- високі ризики, низька ліквідність і висока прибутковість цінних паперів: - переважають високоризикові цінні папери, частка вкладень активно зростає.

Прямі інвестиції являють собою великі вкладення грошових коштів в активи компанії. Часто під прямими інвестиціями коштів розуміють покупку контрольного пакету акцій, в результаті якої інвестор отримує можливість управляти виробництвом. Як правило, прямі

інвестиції передбачають вкладення коштів на відносно тривалий період часу, а інвестор має пряму зацікавленість в розвитку компанії [45].

Реалізація банківськими установами інвестиційної діяльності має бути пов'язана з прийняттям конкретних рішень у сфері нарощування обсягів банківських інвестиційних ресурсів.

Від того, наскільки банки приділятимуть увагу формуванню даних ресурсів залежить їх спроможність здійснювати активні інвестиційні операції. Відтак, інвестиційний потенціал банку можна поділити на власний і залучений.

Власний інвестиційний потенціал банку формують його статутний капітал, резервний капітал, банківський прибуток тощо, а залучений інвестиційний потенціал – грошові кошти, розміщені на вкладах, в депозитах, банківських векселях тощо (рис 1.1).

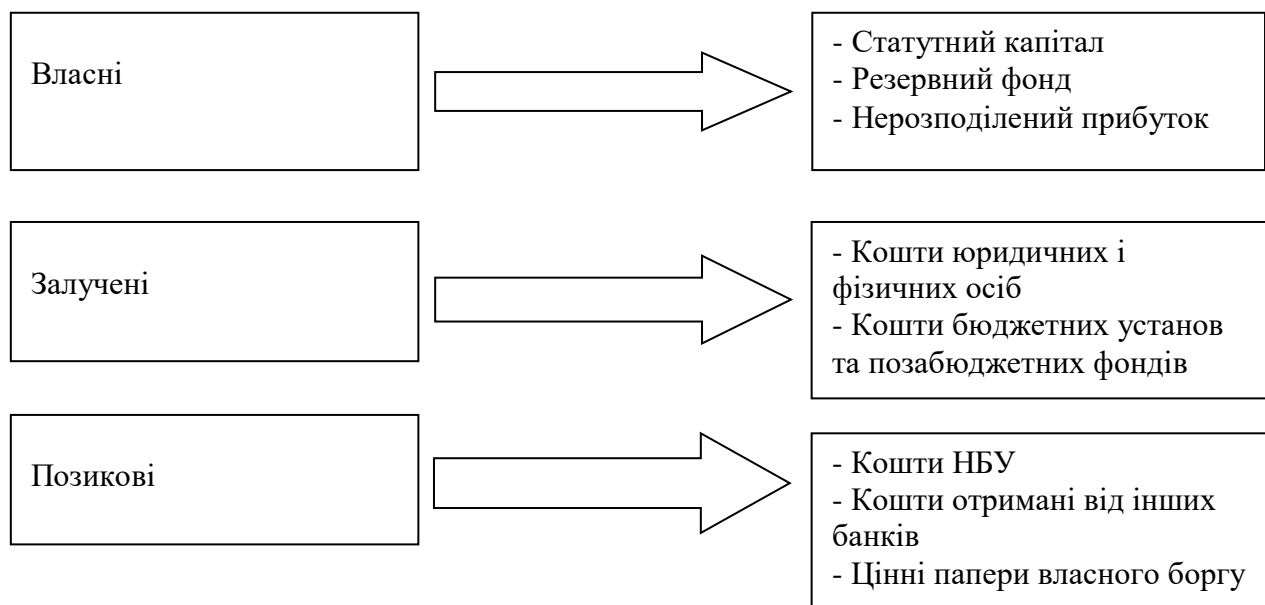

Рис. 1.1 – Джерела формування банківських інвестиційних ресурсів

Недостатній рівень акумулювання фінансових ресурсів, залежність від зовнішніх джерел фінансування та невизначені умови зовнішнього та внутрішнього середовищ, у яких сьогодні працюють банки вимагають від них комплексних підходів до організації інвестиційно-орієнтованої діяльності на ринку цінних паперів, а саме стратегічних напрямів реалізації інвестиційної діяльності банків на ринку з урахуванням фінансового

забезпечення, визначення та впровадження адекватного комплексу заходів щодо зниження фінансових ризиків [62].

Відповідно до постанови Правління НБУ 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», Національний банк України установлює нормативи інвестування.

Зазначимо, що банк, регулятивний капітал якого повністю відповідає вимогам для здійснення інвестицій, встановленим нормативно-правовими актами НБУ, має право здійснити інвестицію без письмового дозволу, у разі якщо [49]:

- інвестиція у фінансову установу становить у сукупності не більш, як 1 відсоток статутного капіталу банку;

- інвестиція здійснюється до статутного капіталу бюро кредитних історій, що має ліцензію національної комісії, котра здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Проте, інвестувати кошти в підприємство, статутом якого передбачено повну відповідальність його власників, банку забороняється.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання коштів банку до статутних фондів установ, що може призвести до втрати капіталу банку. А норматив загальної суми інвестування (Н12) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання коштів банку до статутних фондів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку.

Портфельні інвестиції представляють собою вкладення в певний обсяг цінних паперів. Як правило, портфельні інвестиції не дають можливості інвестору отримати право управління підприємством, портфельні інвестиції спрямовані виключно на отримання прибутку завдяки змінам курсу цінних паперів в результаті біржових торгів. Найчастіше портфельні інвестиції бувають короткостроковими, і пов'язані з ситуацією, яка складається на ринку в поточний момент часу [9].

Зазначимо, що до червня 2015 р. інвестиційний портфель банку включав чотири портфеля: торговий портфель цінних паперів, портфель банку на продаж, портфель банку до погашення, інвестиції в асоційовані й дочірні компанії, що виділяються для спрощення оцінки цінних паперів, які купуються банком, та відображення у бухгалтерському обліку [29].

Таке структурування інвестиційного портфелю банків було закріплено тільки в постанові НБУ № 358 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України» та чітко відокремлювало прямі та портфельні інвестиції банку.

Однак, в лютому 2018 р. НБУ було прийнято постанову № 14 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами та фінансовими інвестиціями в банках України» [50], яка відмінняє попередню класифікацію та виділяє п'ять основних напрямів здійснення фінансових інвестицій банками України, що представлені в табл. 1.2:

Таблиця 1.2 – Основні напрями здійснення фінансових інвестицій банками України

Напрями фінансових інвестицій	Характеристика	Цінні папери, що входять
1	2	3
Цінні папери, що оцінюються за	Банк обліковує в торговому портфелі цінні папери та інші фінансові інвестиції, що	– боргові цінні папери;

справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки	придбані з метою продажу в найближчий час і отримання прибутку від короткострокових коливань ціни або дилерської маржі, які під час первісного визнання є частиною портфеля фінансових інструментів, управління якими здійснюється разом, і щодо яких є свідчення фактичного отримання короткострокового прибутку.	– акції; – інші фінансові інвестиції.
Цінні папери в портфелі банку на продаж	Банк обліковує в портфелі банку на продаж цінні папери, що призначені для продажу і не класифікуються як фінансові інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки або фінансові інвестиції в портфелі банку до погашення.	– боргові цінні папери, які банк не має наміру та/або змоги тримати до дати їх погашення; – боргові цінні папери, які банк готовий продати у зв'язку зі зміною ринкових процентних ставок або ризиків, потреб ліквідності, наявності й дохідності альтернативних інвестицій, джерел та умов фінансування або зміною валютного ризику; – акції та інші фінансові інвестиції, за якими неможливо визначити справедливую вартість.

1	2	3
Цінні папери в портфелі банку до погашення	Боргові цінні папери відносяться до портфеля до погашення, якщо банк має намір та здатність утримувати їх до строку погашення.	– боргові ЦП з фіксованими платежами та фіксованими строками погашення.
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	До цієї категорії включаються інвестиції до статутних капіталів компаній, які відповідають критеріям визначення асоційованої або дочірньої компанії	– пайові цінні папери емітентів.
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, утримувані для продажу	Банк уключає до цієї категорії інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців.	– пайові цінні папери емітентів.

Найважливішою складовою інвестиційної діяльності банку є формування та управління власним портфелем цінних паперів, який представляє собою набір цінних паперів, що забезпечує задовільні для банку-інвестора характеристики прибутковості, ризику і ліквідності, керований як єдине ціле [27].

Отже, згідно з нормативними вимогами НБУ фінансові інвестиції банку в цінні папери для їх оцінки та відображення у бухгалтерському обліку класифікуються за п'ятьма основними напрямками, однак в фінансовій звітності банки відображають чотири основні статті: торгові цінні папери; цінні папери в портфелі банку на продаж; цінні папери в портфелі банку до погашення; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

Так, відповідно до постанови НБУ № 400 акції та інші фінансові інвестиції, за якими неможливо достовірно визначити справедливую вартість відносяться в портфель банку на продаж, а оскільки вітчизняний фондовий ринок є неліквідним, то справедливую вартість цінних паперів визначити практично не можливо [39].

Таким чином, банки не зацікавлені в здійсненні прямих інвестицій в компанії України, а зосередилися більше на портфельних інвестиціях, а саме: вони купують їх з метою подальшого продажу й отримання торговельного прибутку від різниці між ціною продажу і купівлі

Інвестиції характеризуються, серед іншого, двома взаємопов'язаними параметрами: ризиком і прибутковістю [19]. Поняття інвестиції нерозривно пов'язано з поняттям ризик. Як правило, чим вище ризик інвестицій, тим вище повинна бути їх очікувана прибутковість.

Банки з метою мінімізації ризику від операцій з цінними паперами зобов'язані створювати резерв на відшкодування збитків від операцій із цінними паперами. Відповідно до постанови НБУ № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» банки мають формувати резерви за цінними паперами, які класифіковані тільки до портфеля на продаж і портфеля до погашення.

За цінними паперами, які емітовані центральними органами виконавчої влади та НБУ, а також за вкладеннями в акції (частки) бірж, депозитаріїв, платіжних систем, бюро кредитних історій, банки не мають формувати резерви.

Таким чином, банківська інвестиційна діяльність – це діяльність, зосереджена на активному залученні інвестиційних ресурсів та ефективному вкладенні банком реальних та фінансових інвестицій, а також сприяттві підприємствам у залученні інвестицій, з метою отримання прибутку та максимального задоволення потреб клієнтів у ресурсах, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів.

Бажання отримати високі доходи, зазвичай, супроводжується високим рівнем ризику, забезпечення достатньої ліквідності обмежує наявність у портфелі довгострокових інвестицій, зростання капіталу певною мірою досягається за рахунок зниження рівня поточної дохідності. Усвідомлюючи альтернативність цілей, кожен інвестор повинен сам визначити пріоритети на кожному етапі інвестування, а саме: встановити прийнятні значення мінімальних темпів зростання капіталу, мінімальний рівень дохідності, верхній рівень інвестиційного ризику, мінімальну частку високоліквідних фінансових активів.

1.2 Особливості формування портфелю цінних паперів банку

Банківська інвестиційна діяльність становить систему документально затверджених правил, принципів і процедур, які визначають пріоритетні напрями інвестиційної діяльності банку задля його зростання, регламентують процеси здійснення банками інвестиційних операцій та послуг і спрямовані на раціональне використання банком фінансових ресурсів, формування ефективного інвестиційного портфеля з метою досягнення банком стратегічних цілей, що впливають із його загальної ділової політики.

Визначення оптимальних способів реалізації стратегічних цілей банківської інвестиційної діяльності передбачає вироблення основних напрямів інвестиційної політики. Відповідно до цих критеріїв доцільно виділити три основні напрями банківської інвестиційної політики на мікрорівні:

- здійснення інвестицій задля забезпечення додаткових доходів на вкладений капітал у формі процентів, дивідендів, виплат із прибутку;
- здійснення інвестицій задля приросту вкладеного капіталу через зростання ринкової вартості банківських інвестиційних активів;
- інвестування з метою зростання доходу, складовими якого виступають і поточні доходи, і приріст капіталу.

Ефективність формування інвестиційного портфеля банку залежить від його структурування і визначення чіткої стратегії управління ним [55]. Управління інвестиційним портфелем банку має охоплювати як здійснення аналізу за параметрами очікуваної дохідності портфеля, рівня сукупного портфельного ризику та ліквідності, так і оцінювання впливу банківських інвестицій у цінні папери на основні показники діяльності банку, що забезпечують його фінансову стійкість.

Розробляючи свою інвестиційну стратегію, банк може дотримуватися такої класифікації і формувати інвестиційний портфель за:

- цінні папери, які обліковують у торговому портфелі;
- цінні папери в портфелі банку на продаж;
- цінні папери в портфелі банку до погашення;
- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

До торгового портфеля потрібно зараховувати цінні папери, які банк придбав на перепродаж та переважно задля отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ціни або дилерської маржі. До торгових цінних паперів також можна зарахувати будь-які цінні папери, щодо яких банк під час первісного визнання ухвалив рішення про намір і змогу обліку їх за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки чи збитки.

До торгового портфеля варто подавати лише ті цінні папери, які обертаються на активному і високоліквідному ринку (акції, облігації, інвестиційні сертифікати).

У портфелі цінних паперів на продаж обліковують боргові цінні папери з фіксованою датою погашення, які банк не має наміру або змоги тримати до дати їх погашення або за наявності певних обмежень щодо обліку цінних паперів у портфелі до погашення; цінні папери, які банк готовий продати у через зміну ринкових відсоткових ставок, потреб ліквідності, а також за наявності альтернативних інвестицій; акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, за якими неможливо достовірно визначити справедливую вартість; фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, що придбані або ті, які утримують суто на продаж упродовж 12 місяців; інші цінні папери, придбані з метою утримання їх у портфелі на продаж. Останній критерій є дещо невизначеним.

Банки можуть формувати такі типи портфелів:

1. Портфель зростання – зорієнтований на придбання таких цінних паперів та інших фінансових активів, ринкова вартість яких швидко зростає.

Метою портфеля такого типу є зростання капіталу не від отримання дивідендів і процентів, а внаслідок зростання курсової вартості. Інакше такий портфель називають ще таким, що орієнтований на курсову вартість. Залежно від співвідношення очікуваного зростання капіталу та ризику, можна виділити види портфелів зростання: агресивного, консервативного та середнього. Портфелі агресивного зростання орієнтуються на максимальний приріст капіталу. Цей портфель формують акції молодих швидкозростаючих компаній. Він пов'язаний із значним ризиком, водночас за умови успішної діяльності підприємств-емітентів здатний забезпечити високий дохід від їх володіння.

2. Портфель консервативного зростання містить акції великих, добре відомих і стабільних компаній, яким характерні хоча й невисокі, але стійкі темпи зростання курсової вартості.

3. Портфель середнього зростання одночасно формується з фінансових інструментів, яким властиві риси агресивного й консервативного портфелів. До складу такого портфеля можуть входити як надійні цінні папери, придбані на тривалий період, так і ризиковані фондові інструменти. При такому співвідношенні забезпечується середній приріст капіталу та поміркований рівень ризику вкладень банку. Таким чином, дохідність забезпечують інструменти агресивного зростання, а надійність інструменти консервативного зростання. Мета портфеля доходу – отримання високих поточних доходів від дивідендів та відсотків.

4. Змішаний портфель (збалансований портфель з урахуванням зростання і доходу інвестованого капіталу) формується, щоб уникнути можливих втрат на фондовому ринку і внаслідок зниження курсової вартості, і від низьких процентних виплат. Портфель формують частково об'єкти фондових цінностей зі швидкозростаючою курсовою вартістю, частково – високодохідні цінні папери.

5. У спеціалізованому портфелі папери або інші об'єкти інвестицій об'єднані не за загальним цільовим критерієм, а за більш частковими критеріями (за ризиком, цінним папером, галузевою або регіональною належністю тощо).

6. Портфель ризикованого капіталу – це переважно цінні папери і паї нових компаній, що вибрали стратегію швидкого розширення, і які можна віднести до агресивних інструментів або інші ризиковані об'єкти інвестицій з невизначеною ринковою часткою й оцінкою. За суттю, це спекулятивний портфель, мета якого – отримати дуже високі доходи від купівлі активів, коли вони сильно недооцінені.

При виборі банком першого напряму інвестиційної політики визначальне значення має стабільність доходу. Відображаючи традиційні підходи до інвестування, цей напрям лежить в основі консервативної банківської інвестиційної політики. Передбачає вкладення коштів в активи з фіксованою прибутковістю упродовж тривалого періоду часу за мінімального ризику, високої надійності і ліквідності інвестицій.

При виборі банком третього напряму (він поєднує перші два) отримуємо різні варіанти поміркованої банківської інвестиційної політики, за якої перевага виявляється достатньою величиною доходу у вигляді і поточних виплат, і приросту

капіталу при не обмеженому жорсткими рамками періоді інвестування і помірному ризику.

Формування інвестиційної діяльності банку проходить в межах розроблених напрямів інвестиційної стратегії. Даний процес орієнтований на визначення величини та структури окремих інвестиційних вкладень, розробки основних заходів щодо їх реалізації, а також складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і механізму реалізації таких рішень [14].

На основі проаналізованих джерел, виділимо наступні етапи формування інвестиційної діяльності банку (табл. 1.3).

Перший етап передбачає вивчення обсягів, форм та ефективності інвестування в банку.

Об'єктами аналізу виступають:

- загальний обсяг інвестованих коштів в цінні папери, темп зміни величини портфеля цінних паперів, зміна питомої ваги портфеля цінних паперів в активах банку;
- склад, структура та динаміка портфеля цінних паперів за певними фінансовими інструментами;
- дохідність всього портфеля та у розрізі окремих цінних паперів.

За допомогою проведеного аналізу можна оцінити ефективність та обсяги портфеля цінних паперів у передплановому періоді.

Таблиця 1.3 – Алгоритм формування портфелю цінних паперів банку

Етапи	Характеристика
1	Аналіз банківської інвестиційної діяльності.
2	Оцінювання внутрішнього потенціалу банку і можливостей його зростання.
3	Виявлення чинників, що впливають на банківську інвестиційну політику.
4	Формування системи стратегічних цілей банківської інвестиційної політики.
5	Визначення оптимальних способів реалізації стратегічних цілей банківської інвестиційної діяльності.
6	Визначення обсягу планового банківського інвестування в цінні папери.
7	Визначення типу і структури банківського портфеля цінних паперів.
8	Розроблення критеріїв якості банківського портфеля цінних паперів.
9	Аналіз розробленої банківської інвестиційної політики.
10	Формування механізму моніторингу та контролю за здійсненням інвестиційної політики.
11	Коригування банківської інвестиційної політики.

Другий етап включає аналіз даних, що отримані за результатами першого етапу формування інвестиційної політики. Після цього робиться висновок про можливості розвитку банку та його потенціал.

Третій етап є важливою складовою, так як на ньому відбувається аналіз факторів, що впливають на інвестиційну політику банку. Внутрішні чинники, що впливають на інвестиційну діяльність банку:

- стратегія комерційного банку та її особливості;
- галузева та територіальна специфіка діяльності банку;
- можливість реалізації завдань банку за допомогою портфеля цінних паперів;
- необхідність підтримки певного рівня ліквідності та мінімізація ризиків;
- кваліфікація, досвід та професійна підготовленість та персоналу банку;
- ресурсний потенціал банку;
- практичне володіння співробітниками банку теорією та інструментами зниження інвестиційного ризику.

Серед зовнішніх чинників виділяють такі:

- загальний стан економіки країни (фаза економічного циклу, інфляція, дефіцит держбюджету тощо);
- чинні законодавчі обмеження та пільги;
- ситуація на ринку цінних паперів – динаміка процентної ставки, наповненість ринку, курсова вартість цінних паперів тощо.

Четвертий етап передбачає обґрунтування типу інвестиційної політики, який характеризує основні підходи до її здійснення та визначає співвідношення рівня ризику та дохідності від інвестиційної діяльності банку.

На п'ятому етапі розробляються основні напрямки інвестиційної політики та визначаються джерела фінансування інвестицій.

На шостому етапі визначається обсяг інвестицій в цінні папери в плановому періоді. Як правило, це здійснюється не в абсолютному вимірі, а шляхом визначення діапазону співвідношення суми вкладень у цінні папери до суми робочих активів, суми загальних активів, суми капіталу банку.

На сьомому етапі визначається тип та структура портфеля цінних паперів. Цей етап передбачає чітке формування банком своєї стратегії управління та визначення майбутнього типу портфеля. Основною перевагою портфельного інвестування є можливість вибору портфеля для вирішення специфічних інвестиційних завдань.

Восьмий етап передбачає встановлення планового рівня дохідності та прибутковості портфеля цінних паперів, максимального рівня ризикованості вкладень банку в цінні папери, рівня ліквідності портфеля.

Існує певна система критеріїв, за якими відбувається оцінка та аналіз розробленої інвестиційної політики:

- відповідність інвестиційної політики загальній економічній стратегії банку по цілям, термінами і напрямам реалізації;
- внутрішня і зовнішня збалансованість інвестиційної політики;
- ступінь реалізації інвестиційної політики;
- ефективність інвестиційної політики.

Зміна умов здійснення інвестиційної діяльності вимагає проведення постійного моніторингу для успішного здійснення розробленої інвестиційної політики. Інвестиційна

програма на момент складання не може охопити весь комплекс змін зовнішніх і внутрішніх факторів у перспективі. Тому гнучкість і динамічність інвестиційної програми може бути досягнута шляхом поточної коригування управління інвестицій, що передбачає об'єктивну оцінку ефективності окремих вкладень в короткостроковому періоді, визначення можливостей виходу з інвестиційних проектів, реінвестування капіталу при настанні несприятливої ситуації.

Суб'єктами банківської інвестиційної діяльності є відповідно комерційні банки, що здійснюють банківські інвестиції. Об'єктами інвестиційної діяльності є безпосередньо певні цінності, в які направлені інвестиції. Це можуть бути власні основні фонди та інші вкладення, які збільшують вартість власних активів банку, цінні папери та інші.

Інвестиційна політика банку розробляється на основі економічної стратегії банку, тому вони повинні бути пов'язані. Інвестиційна діяльність повинна бути узгоджена з іншими складовими загальної стратегії банку: кредитна, депозитна політика, політика управління банківськими ризиками. Інвестиційна діяльність не повинна вступати в протиріччя із загальною стратегією.

На етапі розробки інвестиційної політики повинні враховуватись стан країни та її розвитку.

Під час розробки інвестиційної діяльності повинні враховуватись всі прогнози щодо розвитку ринкової кон'юнктури. При визначенні стратегічних цілей банку щодо обсягу його інвестиційної діяльності та виборі основних форм інвестування повинні враховуватись зміни, які очікуються в даному періоді на ринку в цілому та тих сегментах, у яких банк збирається проводити свою інвестиційну діяльність. Також необхідно постійно вивчати стан ринку для коригування інвестиційної діяльності.

Інвестиційна діяльність банку повинна розроблятися та виконуватись в межах правових норм державного регулювання інвестиційної діяльності банків. Інвестиційна політика повинна бути сформована у відповідності до чинних законів, нормативних актів НБУ. Стратегічні цілі інвестиційної діяльності і механізм їх реалізації не повинні вступати в протиріччя з чинними нормами державного регулювання інвестиційної діяльності [38].

Під час формування інвестиційної діяльності повинні бути враховані внутрішній потенціал банку та можливості його розвитку. Можливості купівлі окремих фінансових інструментів, обсяг інвестиційної діяльності банку, диверсифікація її напрямків визначається розміром його статутного капіталу, розвитком матеріально-технічної бази та інноваційних технологій, організаційною структурою управління, кваліфікацією фінансових менеджерів та іншими елементами, які характеризують його внутрішній ресурсний потенціал.

Формування інвестиційної політики відбувається у відповідності до інвестиційної стратегії банку. Даний процес передбачає визначення величини і структури конкретних інвестиційних вкладень, розробку заходів по їх реалізації, складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і механізмів реалізації таких рішень.

Реалізація інвестиційної діяльності банку, у першу чергу, пов'язана з інвестиційним управлінням портфелем цінних паперів, основною метою якого є збереження максимального доходу при даному рівні ризиків або при даному рівні доходу мінімізація ризиків (рис. 1.2).

Розглянемо ризики більш детально. Основним ризиком по інвестиціям можна назвати кредитний ризик. Кредитний ризик банківських установ полягає в можливості несвоєчасної оплати платежів за кредитом і відсотків по цінних паперах. Спеціалізовані агентства дають оцінку кредитних ризиків за окремими випусками цінних паперів та за їх різним видам. Ці агентства присвоюють паперам певний рейтинг, який дозволяє дізнатися можливості своєчасного погашення зобов'язань.

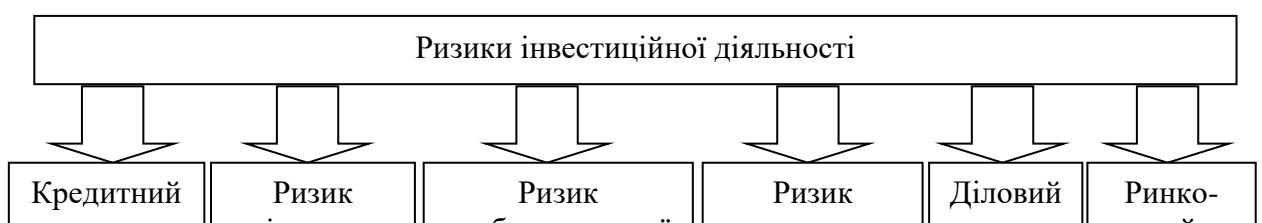

Рис. 1.2 – Види ризику по банківським фінансовим інвестиціям

Кредитні ризики найчастіше пов'язані з тим, що емітент цінних паперів починає відчувати фінансові труднощі, тому він не може виконати взяті зобов'язання. Такі ризики бувають пов'язані з тим, що державні установи або уряд країни не можуть виконати зобов'язання з погашення боргів. Кредитний ризик не поширюється на цінні папери держави, які вважаються від нього вільними. Запорукою цього є стійкість економіки, бо саме звідти уряд бере кошти для погашення боргів, а також зобов'язань перед кредиторами (фінансово-кредитні комерційні організації і населення).

Якщо держава здатна не тільки отримувати кредити, але і погашати їх, то вона має всі умови для отримання високої кредитної репутації і для становлення та налагодженого функціонування фінансово-кредитної системи всієї держави.

Кредитний ризик притаманний більшості цінних паперів, особливо тим, які емітують окремі органи місцевого самоврядування та приватні корпорації. Всі ці ризики призвели до того, що з'явилася певна нормативно-правова база, що регулює процес і забороняє покупку спекулятивних цінних паперів.

Банки в основному купують цінні папери інвестиційного рівня. Можна зробити висновок, що оскільки вклади в муніципальні та державні папери майже не схильні до ризику, то і кредитний ризик не є основною проблемою купівлі цінних паперів [34].

Ризик зміни курсу цінних паперів проявляється у зворотній залежності між курсом твердовідсоткових цінних паперів і нормою відсотка: зростання процентних ставок призводить до зниження курсової вартості цінних паперів і навпаки. Така ситуація викликає значні проблеми для інвесторів, так як зміна економічної кон'юнктури викликає необхідність мобілізувати ліквідність. Це породжує значні проблеми для інвесторів, бо зміна економічної кон'юнктури викликає необхідність мобілізації ліквідності і з'являється необхідність реалізації цінних паперів на збиток. Ріст відсоткових ставок зменшує ринкову ціну швидше емітованих цінних паперів, причому найбільшого падіння ціни зазнають випуски з максимальними термінами погашення. Періоди зростання процентних ставок як правило характеризуються наростанням попиту на кредити. Так як основним пріоритетом банку є видача кредитів, то значна кількість цінних паперів мають бути розпродані з метою отримання готівки для надання позичок. Існує значна кількість інструментів для хеджування процентного ризику. До них належать фінансові, опціонні, ф'ючерсні контракти, процентні свопи тощо [25].

Неможливість швидкої конверсії певних видів цінних паперів у платіжні засоби без втрат характеризує ризик незбалансованої ліквідності. Банки мають два джерела забезпечення ліквідності – внутрішні і зовнішні. Внутрішні джерела ліквідності характерні для певних видів швидкоореалізовуваних активів, у тому числі і цінним паперам, для яких наявний стійкий ринок.

Ліквідними цінними паперами є ті інструменти, для яких характерна висока ймовірність повернення інвестованого капіталу банку, готовий ринок, відносно стабільна в часі ціна. До високоліквідних цінних паперів можна віднести короткострокові державні папери, які можна легко реалізувати на грошовому ринку [55].

Ліквідна форма інвестиційних коштів означає, що банк може легко перетворити такі активи у готівкові кошти з невеликими втратами або взагалі без них.

Комерційний банк кожного дня зіштовхується з проблемою несумісності інтересів вкладників банку та власників його акцій. Така несумісність характеризується неминучим

протиріччям між вимогами ліквідності та бажаної прибутковістю банківських операцій банку.

З одного боку, на банк тиснуть власники акцій, що зацікавлені в більш високих доходах, що можуть бути одержані за рахунок інвестування коштів у довгострокові цінні папери. Але, з іншого боку, такі дії значно погіршують ліквідність банку, яка необхідна при вилученні внесків клієнтами банку.

Інвестиційний ризик за своєю суттю і є протиріччям між ліквідністю і прибутковістю. Банки у своїй діяльності повинні завжди враховувати можливість того, що їм необхідно буде продавати цінні папери до їх погашення.

Готовність керівників комерційного банку пожертвувати ліквідністю заради прибутку і навпаки означає усвідомлено йти на інвестиційний ризик. Інвестиційна діяльність банку вимагає від керівництва вироблення певної стратегії, тактики та конкретних дій у сфері інвестиційної банківської діяльності, визначаючи тим самим інвестиційну політику.

Ризик дострокового відкликання цінних паперів. Багато корпорацій і деякі органи влади, емітуючи інвестиційні цінні папери, лишають за собою право достроково відкликати ці інструменти та їх погашення. Таке погашення дозволяється в тому разі, якщо минув мінімально допустимий строк і якщо ринкова ціна інструменту вища за її початкову курсову вартість.

Подібні «відгуки», як правило, відбуваються після того, як зменшилися ринкові процентні ставки, банк зіштовхується з ризиком втрат доходу, так як він має реінвестувати повернуті кошти за нижчими відсотковими ставками, сформованим на даний момент. Банки намагаються мінімізувати цей ризик відкликання, набуваючи облігації, відклик яких не може бути проведений протягом декількох років, або просто уникаючи покупки цінних паперів з можливістю відкликання [66].

Діловий ризик. Ринкова економіка, яку обслуговують банки, може занепасти зі зменшенням обсягу продажів, а також зростанням безробіття і банкрутства. Це є проявом ділового ризику. Він швидко впливає на кредитний портфель банку, так як позичальники відчують фінансові труднощі і разом з тим зростає обсяг неповернених позичок.

Ймовірність ділового ризику дуже висока, тому банки, щоб компенсувати вплив ризику кредитного портфеля, в значній мірі спираються на свої профілі цінних паперів. Це пов'язано з тим, що багато цінних паперів, що купуються банками, емітовані позичальниками, що знаходяться за межами їх кредитного ринку. Таким чином, банк буде намагатися купити більшу кількість цінних паперів інших регіонів.

Ринковий ризик виявляється у тому, що непередбачувані зміни на ринку цінних паперів або в економіці можуть зменшувати цінність окремих видів цінних паперів як об'єкта інвестицій, тому їх продаж стане можливим лише з великою знижкою в ціні.

Найважливішою характеристикою банківських інвестицій є їх оцінка з позиції об'єднаного критерію вкладення коштів «прибутковість-ризик-ліквідність» [20].

Існують стійкі залежності між ризиком, прибутковістю та ліквідністю як інвестиційними якостями об'єктів вкладень. Вони виражаються в тому, що, в міру збільшення прибутковості знижується ліквідність і зростає ризик вкладень.

Прибутковість інвестиційної діяльності банків залежить від певних економічних факторів і організаційних умов, серед яких визначальна роль належить наступним [15]:

- чітка та налагоджена структура фінансово-кредитної системи;
- економіка держави, що стабільно розвивається;
- розвинений та цивілізований ринок цінних паперів;
- наявність ринкових інститутів цінних паперів (інвестиційні компанії, фонди та ін.);
- налагоджена законодавча система, що чітко регулює порядок діяльності учасників

ринку цінних паперів, випуску та обігу цінних паперу;

- наявність різних форм власності у сфері послуг і виробництва, включаючи сферу банківської діяльності з переважанням приватної і акціонерної форм власності;
- наявність та підготовка висококваліфікованих фахівців і підприємців інвестиційної сфери діяльності та ринку цінних паперів.

Прибутковість цінних паперів різних класів і видів залежить від ринкової вартості портфеля інвестицій, яка коливається залежно від зміни процентних ставок за облигаціями та сертифікатами, відсотків за векселями, облікових відсотків, дивідендів по акціях, а також попиту та пропозиції на перелічені цінні папери на ринку.

Основна мета управління інвестиціями полягає в отриманні максимального доходу при певному рівні ризику або мінімізація ризику при даному рівні доходу.

Дохід від інвестиційної діяльності включає комісії за надання інвестиційних послуг – спред (різниця між курсами покупок і продажів при дилерських операціях), дохід від підвищення капітальної вартості паперів, що у портфелі банку та надходження у формі процентних платежів.

Отже, формування інвестиційної діяльності відбувається у відповідності до інвестиційної стратегії банку. Даний процес передбачає визначення величини і структури конкретних інвестиційних вкладень, розробку заходів по їх реалізації, складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і механізмів реалізації таких рішень.

1.3 Методичне забезпечення аналізу портфелю цінних паперів банку

Невід’ємною складовою інвестиційної стратегії кожного банку є методика аналізу портфеля цінних паперів, загальнотеоретичною базою якої служить інвестиційний аналіз. У світовій економічній науці інструментарій аналізу як окремих цінних паперів, так і інвестиційних портфелів розроблено чи не найґрунтовніше.

Підкреслюю, що за економічним змістом банківські портфелі цінних паперів не відрізняються від аналогічних портфелів інших інвесторів, а тому в процесі їх формування широко використовуються методи інвестиційного аналізу. Проте банківська діяльність є певною мірою специфічною, оскільки загальні правила здійснення операцій на фондовому ринку для банківських установ доповнюються регуляторними вимогами НБУ, якими встановлено низку спеціальних умов проведення інвестиційних операцій, зокрема досить жорсткі вимоги щодо формування обов’язкового резерву на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами.

Значні труднощі як теоретичного, так і практичного характеру спричиняє адекватне визначення безризикової ставки відсотка, яка застосовується в більшості аналітичних моделей, розроблених зарубіжними вченими для визначення вартості цінних паперів. Інвестиційна діяльність учасників фондового ринку в більшості країн світу регламентується органами нагляду, а для банків доповнюється ще й регуляторними вимогами центральних банків. Зрозуміло, що це відбивається на прийнятті інвестиційних рішень та формуванні портфеля цінних паперів банку. Для українських банків у цьому сенсі важливими є два аспекти: установлення нормативів інвестування та формування обов’язкового резерву на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами.

У міжнародній практиці розроблено кілька методів оцінювання якості цінних паперів. Серед найпоширеніших – фундаментальний і технічний аналіз, статистичні прийоми оцінки ризиків, комплексні методики визначення інвестиційних рейтингів емітентів, що

подаються відомими рейтинговими агентствами. За умов вітчизняного ринку можливості застосування банками цих підходів суттєво обмежені [33].

Щодо методів оцінки ризику, то найпопулярнішими залишаються статистичні. Але одержати за допомогою цих методів достовірні результати щодо українських цінних паперів досить проблематично, оскільки переважна більшість емітентів тільки-но виходить на ринок, а тому історичної інформації про їхню діяльність та котирування їхніх акцій просто нема. У цьому зв'язку зазначимо, що для отримання надійних оцінок необхідно проаналізувати інформацію про динаміку ціни цінного папера за 20–30 років (щомісячні або принаймні щоквартальні дані), а мінімальний період становить не менше 36 місяців. Брак такого масиву даних спричиняється до того, що з переважною більшістю цінних паперів пов'язується досить високий ризик. Фактично, за умов вітчизняного фондового ринку можуть бути застосовані лише методи фундаментального аналізу, які базуються на результатах макроекономічного та галузевого аналізу, а також передбачають проведення аналізу фінансового стану емітента та прогнозування ціни конкретного виду цінних паперів, на що і звертають увагу науковці [26].

Слід зазначити, що оскільки більшість цінних паперів, які перебувають в обігу на внутрішньому ринку, не мають регулярних котирувань (а отже, і об'єктивної ринкової оцінки), то для визначення їхньої теоретичної вартості спираються на принцип обачності. На практиці це означає, що багато цінних паперів у портфелях українських комерційних банків потребують створення значних резервів. Такий обережний і навіть консервативний підхід НБУ спрямовано передовсім на захист самих банків від можливих значних втрат, пов'язаних з високою ризикованістю вітчизняних емітентів [29].

Необхідність формування значного за обсягами резерву суттєво стримує активність комерційних банків на фондовому ринку. Натомість інших інституційних інвесторів такими обмеженнями не обтяжено, а отже, умови конкуренції стають неоднаковими. Так чи інакше, а необхідність створення резерву спонукає банки вже в процесі прийняття управлінського рішення щодо цінного папера аналізувати не лише дохідність, а й пов'язані з цим рішенням інвестиційні ризики. Отже, усі названі чинники впливають на формування стратегії управління портфелем цінних паперів кожного комерційного банку, а інвестиційні рішення обґрунтовуються в процесі аналітичних досліджень [29].

Розгляньмо методичні засади аналізу таких основних характеристик банківського портфеля цінних паперів, як дохідність і ризик, а також їх співвідношення. Аналітичний процес складається з таких етапів [54]:

- аналіз очікуваної дохідності портфеля;
- оцінка портфельного ризику;
- аналіз ефективності управління портфелем, у процесі якого оцінюється рівень

компенсації взятих на себе інвестором ризиків величиною одержаних ним доходів.

На першому етапі об'єктом аналізу є показники дохідності банківського портфеля цінних паперів. Банківський портфель цінних паперів – це сукупність усіх придбаних та отриманих банком цінних паперів, право на володіння, користування та розпорядження якими належить банку [1].

Фінансові інвестиції передбачають одержання доходів від вкладення капіталу в цінні папери: облигації, акції, векселі, паї, частки тощо. Доходи формуються за рахунок отримання дивідендів, процентів, дисконтів, торговельних та комісійних доходів. Згідно з нормативними вимогами НБУ портфель цінних паперів українських банків поділяється на портфель на інвестиції та портфель на продаж. Такий поділ має на меті передовсім диференціацію методичних підходів до формування резерву та до бухгалтерського обліку банківських операцій із цінними паперами.

Портфель інвестицій формується з фондових інструментів, які придбано банком для утримання їх до строку погашення або для інвестування капіталу на строк понад один рік.

Основні доходи за цим портфелем банк отримує у формі процентів, дивідендів та капітальних приростів за рахунок зростання ринкової ціни [54].

До портфеля на продаж включають цінні папери, придбані на короткий строк (менше одного року) з наміром дальшого перепродажу та отримання зиску від короткострокових коливань ринкової ціни. У цьому разі доходи банку формуються за рахунок різниці між цінами продажу та купівлі (дисконтів, торговельних та комісійних доходів), хоч протягом періоду зберігання можуть бути отримані ще й процентні чи дивідендні доходи.

Зрозуміло, що до банківського портфеля на продаж треба включати лише ті цінні папери, які обертаються на активному та високоліквідному ринку [66].

У цілому, однак, суттєвих відмінностей у методиці аналізу дохідності цих портфелів немає.

Відмінності стосуються насамперед підходів до оцінювання інвестиційних ризиків та формування резервів, оскільки портфель на продаж переоцінюють щомісячно на індивідуальній основі, тобто за кожним цінним папером окремо, а портфель на інвестиції – один раз на рік на портфельній основі. Дохід портфеля дорівнює сумі доходів, генерованих окремими фінансовими інструментами, які включено до його складу. Дохідність – це відносний показник, який у загальному випадку визначається діленням доходів на суму інвестицій. Підкреслимо, що дохідність портфеля цінних паперів, на відміну від його ризику, є адитивною величиною. Середня дохідність портфеля (d_p) визначається як середньозважена величина дохідності цінних паперів, що входять до його складу [4]:

$$D_p = \frac{\sum d_i x_i W_i}{\sum W_i}, \quad (1.1)$$

де d_i – дохідність i -ї групи цінних паперів ($i = \overline{1, n}$);

W_i – обсяг цінних паперів i -ї групи в портфелі; n – кількість груп цінних паперів у портфелі.

Під очікувану прибутковістю портфеля розуміється середньозважене значення очікуваних значень прибутковості цінних паперів, що входять в портфель. При цьому «вага» кожного цінного паперу визначається відносною кількістю грошей, спрямованих інвестором на покупку цього цінного паперу. Очікувана дохідність інвестиційного портфеля дорівнює [4]:

$$R_{\text{портфеля, \%}} = R_{1X} W_1 + R_{2X} W_2 + \dots + R_{iX} W_i, \quad (1.2)$$

де R_i – очікувана дохідність i -тої акції;

W_i – частка i -тої акції у портфелі.

Заведено розрізняти фактичну та очікувану дохідність. У процесі ретроспективного аналізу фактичні доходи від операцій із цінними паперами визначаються за даними обліку та звітності. Дохідність портфеля цінних паперів за період обчислюють діленням суми фактичних доходів на середню суму вкладень у цінні папери за звітний період. Показники фактичної дохідності можуть бути орієнтиром для визначення доцільності включення тих чи інших цінних паперів до портфеля банку в майбутньому (за умови відносної стабільності ринку) [11].

Очевидно, що аналіз фактичної дохідності портфеля – процедура досить проста, яка не потребує значних зусиль, а втім і не дає відчутної користі банку. Значно складнішою проблемою як з теоретичного, так і з практичного погляду є аналіз очікуваної дохідності портфеля в процесі прогнозування інвестиційної діяльності банку. Як впливає з формули зазначеної вище, для визначення дохідності всього портфеля треба обчислити дохідність кожної окремої групи фінансових інструментів, котрі перебувають у портфелі. Під терміном «група» розуміють «цінні папери емітента однієї емісії та виду в одному портфелі банку». Група може складатися з одного чи більше паперів з однаковими характеристиками та властивостями.

Очікувану дохідність цінних паперів можна розрахувати різними способами, які запропоновані в економічній літературі та застосовуються в практичній діяльності. Зрозуміло, що якість прогнозу суттєво залежатиме від вибору методики аналізу. Цей аспект має особливо важливе значення у вітчизняній практиці, адже показники очікуваного (оцінного) доходу та розрахункової вартості цінного папера характеризують не лише дохідність портфеля, а й використовуються для оцінки міри зниження вартості цінних паперів, з огляду на яку формується резерв для відшкодування можливих збитків банків. Звертаючись до теоретичних засад інвестиційного аналізу, почнемо з визначення термінології, оскільки в сучасній економічній літературі та нормативних документах іноді вживаються різні терміни стосовно ідентичних понять та економічних категорій. Для того, щоб визначити ризик портфеля цінних паперів, в першу чергу необхідно визначити ступінь взаємозв'язку і напрямку зміни доходностей двох активів [16]. Наприклад, якщо ціна одного цінного паперу йде вгору, то зростає курс і інших цінних паперів, і навпаки, рухи цін різноспрямовані або повністю незалежні один від одного. Для визначення зв'язку між цінними паперами використовують такі показники, як коваріація і коефіцієнт кореляції. Коваріація – взаємозалежна загальна зміна двох і більше ознак економічного процесу. Коваріація слугує для вимірювання ступеня спільної мінливості двох цінних паперів, наприклад акцій. Показник коваріації визначається за формулою [11]:

$$Cov_{ij} = \frac{\sum (R_{\text{прибутковість } i\text{-тої акції}} - R_{\text{середня прибутковість } i\text{-тої акції}}) \times (R_{\text{прибутковість } j\text{-тої акції}} - R_{\text{середня прибутковість } j\text{-тої акції}})}{n}, \quad (1.3)$$

де n – кількість періодів, за які розраховувалася прибутковість i -тої і j -тої акції.

Проаналізуємо, який вплив на ризик портфеля роблять коефіцієнти кореляції (Cor), що входять в портфель цінних паперів.

Кореляція – це математичний термін, що позначає систематичний і обумовлений зв'язок між двома рядами даних. На ринку акцій прийнято розглядати кореляцію (взаємозалежність) різних акцій, або акцій та індексів. Вважається, що вітчизняні акції високо корельовані, тобто в певний момент часу всі акції рухаються в одному напрямку. Коефіцієнт кореляції змінюється в межах від -1 до $+1$. Позитивне значення коефіцієнта говорить про те, що прибутковості активів змінюються в одному напрямку при зміні кон'юнктури, негативне – в протилежному. При нульовому значенні коефіцієнта кореляція між прибутковістю активів відсутня [11].

Показник кореляції визначається за формулою:

$$Cor = Cov_{ij} / (\delta_i \times \delta_j), \quad (1.4)$$

де Cov_{ij} – коваріація дохідності i -тої і j -тої акції;

δ_i – стандартне відхилення прибутковості i -тої акції;

δ_j – стандартне відхилення прибутковості j -тої акції.

Дисперсія – це стандартне відхилення в квадраті, розраховується за формулою:

$$\delta^2 = \frac{\sum (R_{\text{прибутковість } i\text{-тої акції}} - R_{\text{середня прибутковість } i\text{-тої акції}})^2}{n-1}, \quad (1.5)$$

Якщо ж інвестору належить вибір між портфелями, що мають однаковий рівень очікуваної прибутковості, то перевага віддається портфелю з мінімальним ризиком, тобто, по суті, отримання більшого доходу за мінімумом можливого відхилення.

Теорія Марковіца стала величезним кроком на шляху створення моделі оцінки вартості капітальних активів Capital Asset Pricing Model (CAPM). Ця модель описує взаємозв'язок між ризиком і очікуваною прибутковістю активів. Взаємозв'язок ризику із прибутковістю відповідно до моделі оцінки довгострокових активів описується наступним чином [11]:

$$D = D_{\sigma/p} + \beta x (D_p - D_{\sigma/p}), \quad (1.6)$$

де D – очікувана норма прибутковості;

$D_{\sigma/p}$ – безризикова ставка (дохід);

D_p – дохідність ринку в цілому;

β – коефіцієнт бета, який показує рівень ризику певного активу відносно загальноринкового ризику.

Основна ідея CAPM полягає в тому, що інвестори повинні одержувати 2 види компенсації: за час (тимчасова вартість грошей) і за ризик. Вартість грошей у часі представлена безризиковою ставкою і є компенсацію інвесторові за те, що він розміщує грошові кошти в різні інвестиції на певний період часу [36].

Безризиковий дохід вимірюється, як правило, за ставками державних облігацій, тому що вони практично безризикові. На розвинених ринках безризиковий дохід дорівнює приблизно 4-5%, на ринках, що розвиваються, – 7-10%.

Частина формули являє собою компенсацію за додатковий ризик, взятий на себе інвестором. Тут вимірником ризику є коефіцієнт бета, що порівнює прибутковість активу з прибутковістю ринку за період, а також з ринковою премією.

Коефіцієнт бета визначається за формулою [11]:

$$\beta = Cor_x * \delta_x / \delta \text{ або } \beta = Cov_x / \delta^2, \quad (1.7)$$

де Cor_x – кореляція між прибутковістю цінного паперу x і середнім рівнем прибутковості цінних паперів на ринку;

Cov_x – коваріація між прибутковістю цінного паперу x і середнім рівнем прибутковості цінних паперів на ринку;

δ_x – стандартне відхилення прибутковості по конкретного цінного паперу;

δ – стандартне відхилення прибутковості по ринку цінних паперів в цілому.

Рівень ризику окремих цінних паперів визначається на підставі таких значень: $\beta=1$ – середній рівень ризику; $\beta>1$ – високий рівень ризику; $\beta<1$ – низький рівень ризику.

Акції з великою бетою ($\beta>1$) називають агресивними, з низькою бетою ($\beta<1$) – захисними.

Таким чином, стандартне відхилення – це квадратний корінь з дисперсії.

В цілому, використовуючи дані кореляції, можна зробити висновки:

- чим менше коефіцієнт кореляції акцій в портфелі, тим менше ризик портфеля, тому при формуванні портфеля слід включити в нього акції, що мають найменшу кореляцію;

- якщо коефіцієнт кореляції акцій в портфелі $+1$, то ризик портфеля усереднюється;

- якщо коефіцієнт кореляції акцій в портфелі менше $+1$, то ризик портфеля зменшується;

- якщо коефіцієнт кореляції акцій в портфелі -1 , то можна отримати портфель без ризику.

Принцип формування портфеля цінних паперів, при якому зниження ризику досягається за рахунок включення в портфель великої кількості різних акцій, називається диверсифікацією [64].

Цінні папери мають кілька характеристик, серед яких найважливішими є ринкова ціна (p), внутрішня (теоретична або розрахункова) вартість (v), ставка дохідності та інвестиційний ризик. Ринкова ціна – це задекларований показник, що об'єктивно існує на ринку і відображається у відповідних котируваннях цінного папера. Ринкова ціна складається під впливом взаємодії попиту та пропонування і є індикатором інвестиційної привабливості

цінного папера. Очевидно, що в будь-який момент часу для певного цінного папера на ринку існує лише одна ціна.

Зазначаю, що в інструктивних документах НБУ в цьому значенні вживається термін «ринкова вартість цінного папера» [50].

Внутрішня вартість є розрахунковим показником, а тому залежить від аналітичної моделі, на базі якої проводяться обчислення. Унаслідок цього в будь-який момент часу цінний папір може мати кілька значень внутрішньої вартості, причому теоретично їхня кількість дорівнює кількості учасників ринку, які проводять цей аналіз. Отже, оцінку внутрішньої вартості позначено певним елементом суб'єктивізму. В інструктивних документах НБУ внутрішня вартість називається «розрахунковою ринковою вартістю цінного папера».

Уважаючи ці назви дещо громіздкими, надалі ми вживатимемо терміни (ринкова) ціна та (внутрішня або теоретична) вартість.

Ринкова ціна та внутрішня вартість часто не збігаються, адже кожен інвестор має свої міркування щодо внутрішньої вартості цінного папера, покладаючись на суб'єктивні очікування майбутніх доходів та на результати власного аналізу.

Під час аналізу співвідношення ринкової ціни та внутрішньої вартості визначається доцільність тих чи інших управлінських рішень щодо конкретного цінного папера. Якщо внутрішня вартість цінного папера, розрахована потенційним інвестором, вища за поточну ринкову ціну, то такий папір вигідно в даний момент придбати, оскільки він недооцінений на ринку. Якщо ж з погляду конкретного учасника ринкова ціна цінного папера вища за його внутрішню вартість, то немає сенсу купувати цей інструмент. Водночас таке співвідношення ціни та вартості вказує на те, що склалася ситуація для вигідного продажу даного цінного папера, якщо він уже є в портфелі інвестора.

Якщо ринкова ціна та внутрішня вартість цінного папера збігаються, то це означає, що проведення операцій спекулятивного характеру (для одержання доходу від різниці між ціною продажу та купівлі) навряд чи доцільне. Крім того, слід зазначити, що показник теоретичної вартості використовується і в тому разі, коли цінний папір не обертається на ринку, а отже, не має ринкової ціни. У процесі аналізу та бухгалтерського обліку цінних паперів використовуються й інші вартісні показники, які характеризують конкретний цінний папір: номінал (номінальна вартість), собівартість та справедлива вартість.

Номінал – це задекларована вартість цінного папера, зазначена на його бланку [4].

Для боргових цінних паперів номінал показує суму боргу, яку емітент зобов'язується повернути під час погашення, і котра служить базою для нарахування процентів. Номінал пайових паперів характеризує частку статутного капіталу, яка припадала на одну акцію в момент випуску (в процесі дальшого обігу цей показник зазвичай втрачає своє значення). Собівартість цінного папера включає ціну придбання, комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням цінних паперів. Очевидно, що методи оцінювання внутрішньої вартості цінного папера залишаються одним з найскладніших питань інвестиційного аналізу, адже саме цей показник служить орієнтиром для прийняття управлінських рішень під час формування портфеля.

Висновки до розділу 1

Банківська інвестиційна діяльність – це діяльність, зосереджена на активному залученні інвестиційних ресурсів та ефективному вкладенні банком реальних та фінансових інвестицій, а також сприянні підприємствам у залученні інвестицій, з метою отримання прибутку та максимального задоволення потреб клієнтів у ресурсах, необхідних для реалізації інвестиційних проектів.

Бажання отримати високі доходи, зазвичай, супроводжується високим рівнем ризику, забезпечення достатньої ліквідності обмежує наявність у портфелі довгострокових інвестицій, зростання капіталу певною мірою досягається за рахунок зниження рівня

поточної дохідності. Усвідомлюючи альтернативність цілей, кожен інвестор повинен сам визначити пріоритети на кожному етапі інвестування, а саме: встановити прийнятні значення мінімальних темпів зростання капіталу, мінімальний рівень дохідності, верхній рівень інвестиційного ризику, мінімальну частку високоліквідних фінансових активів. Управління інвестиційним портфелем банку має охоплювати як здійснення аналізу за параметрами очікуваної дохідності портфеля, рівня сукупного портфельного ризику та ліквідності, так і оцінювання впливу банківських інвестицій у цінні папери на основні показники діяльності банку, що забезпечують його фінансову стійкість.

Інвестиційна діяльність банку тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Інвестиційний ризик – це можливість відхилення конкретних інвестиційних рішень чи дій банку від запланованих.

Формування інвестиційної діяльності відбувається у відповідності до інвестиційної стратегії банку. Даний процес передбачає визначення величини і структури конкретних інвестиційних вкладень, розробку заходів по їх реалізації, складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і механізмів реалізації таких рішень.

2 ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

Публічне акціонерне товариство «Банк інвестицій та заощаджень» зареєстровано Національним банком України 09 серпня 2005 р. Юридична адреса банку: Україна, м. Київ, 04119, вул. Мельникова, б. 83-Д. Веб-сторінка банку в Інтернеті: www.bisbank.com.ua [42].

Банк є складовою частиною банківської системи України (усього станом на кінець 2018 р. в Україні нараховувалося 77 діючих банків), яка регулюється Національним банком України. Банк є самостійною фінансовою установою, яка організаційно не входить до складу консолідованих груп та не є дочірньою структурою інших компаній.

Регіональна мережа станом на звітну дату складається з Головного банку та 40 відділень та покриває переважну більшість областей України (на кінець 2017 р. кількість відділень банку становило 32 одиниці).

Стратегічна мета банку – створення нового якісного стандарту сервісу, орієнтованого на клієнта; закріплення репутації банку як надійного і стабільного банку України; збереження тенденції динамічного зростання основних фінансових показників та забезпечення високого рівня платоспроможності та ліквідності.

Банк надає банківські послуги відповідно до отриманої від Національного банку України Банківської ліцензії №221 від 24 жовтня 2011 р. та Генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій №221-3 від 21 червня 2013 р. Відповідно до цих дозволів банк має право здійснювати наступні операції [42]:

1. Залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб.
2. Відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах.
3. Розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.
4. Валютні операції.

З 2009 р. банк співпрацює з Державною іпотечною установою (бюджетною установою) у сфері операцій на ринку іпотечного кредитування.

Банк не має статусу спеціалізованого банку.

Серед основних видів діяльності банку є: кредитно-депозитні операції, розрахунково-касове обслуговування клієнтів, валютні операції, операції з цінними паперами, операції з платіжними картками, документарні операції. Застосування політики гнучкого та індивідуального підходу до кожного клієнта дозволяють банку постійно збільшувати власну клієнтську базу та залучати кошти клієнтів на депозити (завдяки широкому спектру послуг для клієнтів), а також проводити активну роботу з кредитування реального сектору економіки України.

Також банк активно працює на міжбанківському ринку: використовує інструменти міжбанківського ринку для оперативного розміщення - залучення ресурсів, а також для проведення валютно-обмінних операцій як в інтересах клієнтів, так і за рахунок власної валютної позиції.

Банк є діючим членом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Загалом ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» визначається як невеликий, але надійний банк який 10 років працює на українському фінансовому ринку і прагне надавати високоякісні банківські послуги як приватним, так і корпоративним клієнтам. Фінансова установа постійно удосконалює сервіс, використовуючи індивідуальний підхід до кожного клієнта. ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зарекомендував себе як надійний,

прибутковий та прозорий банк якому можна довіряти. Керівництво установи прагне, щоб співробітники банку стали надійними фінансовими радниками та помічниками для клієнтів, які б розуміли їх потреби, були б здатні перевершити очікування та потреби клієнтів, і запропонувати найбільш ефективні фінансові рішення. Регіональна мережа Банку налічує 26 відділень. В Банку обслуговуються провідні підприємства харчової промисловості, паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, оптової та роздрібною торгівлі, будівництва, транспорту, готельного бізнесу тощо. Банк активно співпрацює і з небанківськими фінансовими установами (страховими компаніями, кредитними союзами, недержавними пенсійними фондами). Крім того, ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» є активним учасником ринку міжбанківських операцій. У цьому сегменті контрагентами банку є понад 64 провідних українських банки, з них близько 50 банків є постійними партнерами при укладанні кредитних та валютообмінних міжбанківських операцій.

Для проведення міжнародних платежів банк встановив кореспондентські відносини з ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «ПУМБ», АБ «Південний», АКБ «Індустріалбанк» ті інші.

З 2006 р. банк є учасником міжнародної платіжної системи SWIFT. З 2008 р. банк став членом Міжнародної платіжної системи «Visa International», отримав реєстраційне свідоцтво Національного банку України, що підтверджує право випуску платіжних карт Visa International, та розпочав емісію платіжних карт даної системи, а саме: Visa Electron, Visa Classic, Visa Gold та Visa Platinum.

Банк віднесено до групи банків з приватним капіталом за класифікацією Національного банку України.

Банк виконує свою місію задоволення щоденних фінансових потреб клієнтів, забезпечуючи якісне обслуговування, простоту фінансових рішень і пропонуючи сучасні сервіси, які спрощують життя користувачів.

Також банк є послідовним у реалізації своєї стратегії роботи на банківському ринку України. Сьогодні ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зосередився на меті увійти у двадцятку найбільших універсальних банків України, розвиваючись як органічно, так і, можливо, шляхом придбань. Отже, банк має намір бути в числі провідних банків у кожному сегменті своєї присутності [42].

Надійний та динамічний розвиток ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» також визнає й національне рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг», яке 27 вересня 2018 р. підтвердило довгостроковий рейтинг надійності вкладів банку на рівні 4+ (висока надійність). Також на засіданні Рейтингового комітету від 28.09.2018 р. Національне рейтингове агентство «Рюрік» підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» на рівні uaAA інвестиційної категорії з прогнозом «стабільний» та рейтинг надійності депозитних вкладів на рівні r4.

Відповідно до Національної рейтингової шкали, затвердженої постановою Кабміну №665 від 26.04.2007 р., позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAA характеризується дуже високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Прогноз «стабільний» вказує на відсутність передумов для зміни рівня рейтингу в найближчій перспективі.

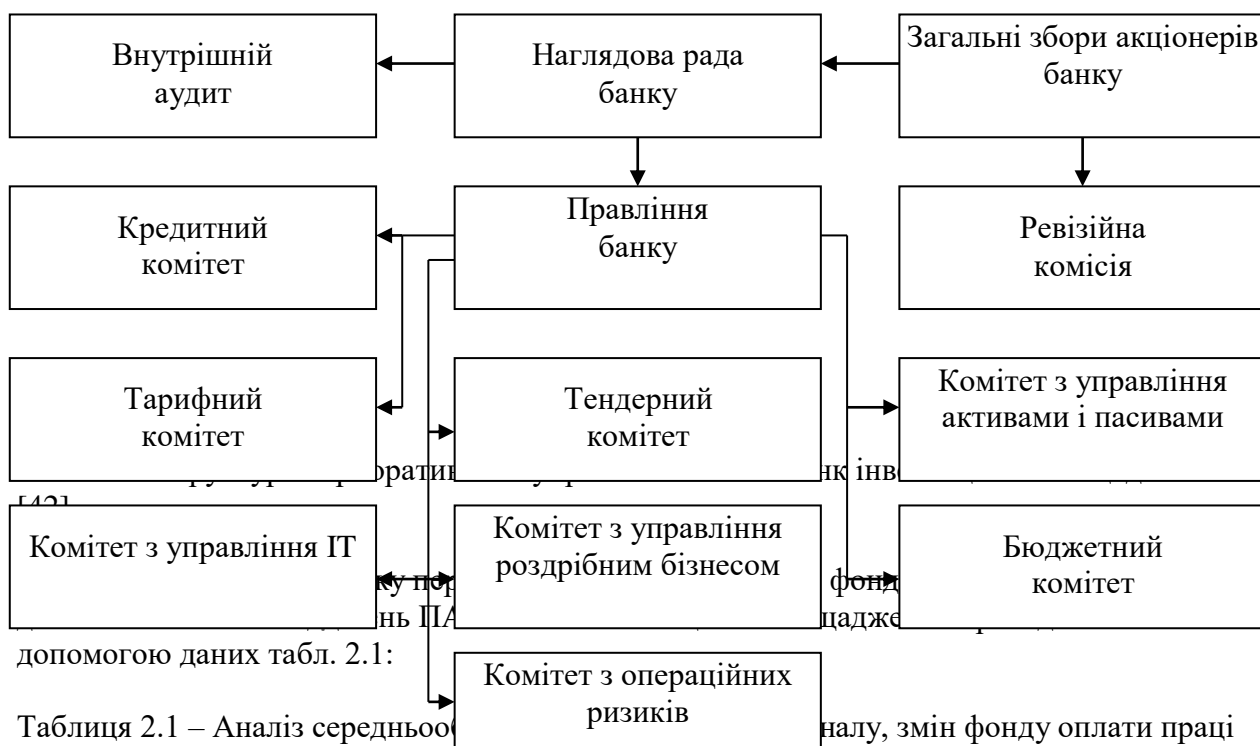
Метою стратегії управління ризиками ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» є створення ефективної системи управління ризиками для виконання поточних та стратегічних цілей банку із застосуванням відповідних політик, методів та засобів управління та контролю за ризиками, що генеруються зовнішнім середовищем, структурою активів і пасивів та бізнес-процесами банківської установи.

Система управління банківськими ризиками ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» – це сукупність методів роботи банку, які дають можливість забезпечити позитивний фінансовий результат при наявності невизначеності в умовах діяльності банку, спрогнозувати настання ризикової події та прийняти заходи для її виключення, або знизити негативні наслідки в результаті того, що ризикова подія відбулася.

Основними завданнями стратегії управління ризиками ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» є такі:

- встановлення ефективної системи підтримки прийняття управлінських рішень з урахуванням рівня ризиків, на які наражається банк;
- забезпечення проведення банківських операцій у відповідності до встановлених політик, процедур і регламентів;
- забезпечення життєздатності банку в кризових ситуаціях (у разі системної кризи або близької до системної кризи);
- оптимізація очікуваних прибутку та збитків, зниження рівня неочікуваних збитків банку.

Вищим органом управління Банку є загальні збори акціонерів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень». Загальна організаційна структура корпоративного управління банку, функціонування якої забезпечує його надійність, наведена на рис. 2.1.

допомогою даних табл. 2.1:

Таблиця 2.1 – Аналіз середньооблікової чисельності працівників банку, змін фонду оплати праці та динаміки кількості відділень ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018/2016	
				абсолютне	відносне, %
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	247	435	633	386	256,28
Середня чисельність позаштатних працівників та сумісників, осіб	38	57	69	31	181,58
Чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня), осіб	31	47	61	30	196,77
Фонд оплати праці, тис. грн	46476	70331	118912	72436	255,86

Кількість відділень	22	32	40	18	181,82
---------------------	----	----	----	----	--------

Більш наочно ці зміни за 2016–2018 рр. демонструють дані рис. 2.2.

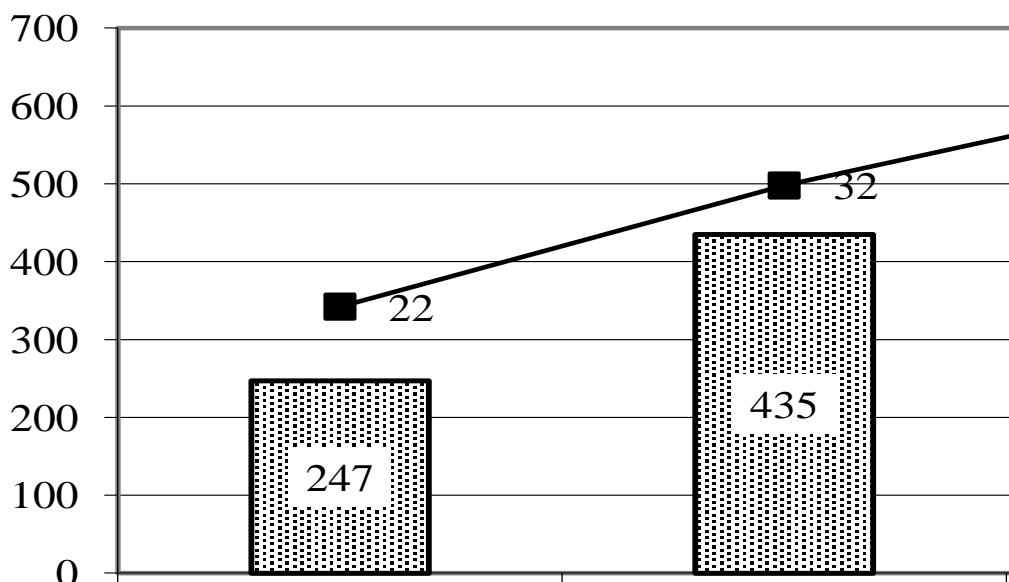

Рис. 2.2 – Динаміка кількості відділень (ліва шкала) і середньооблікової чисельності штатних працівників (права шкала) ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»

За проаналізований період середньооблікової чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зросла на 386 особи, тобто на 156,28%. Слід зазначити, що в 2018 р. відбулося суттєве зростання чисельності персоналу порівняно до 2016 р. За умов інтенсивного впровадження інтернет-банкінгу це свідчить про наростання банківської діяльності, що також підтверджується півтора разовим збільшення кількості відділень банку в Україні. Слід зазначити, що фонд оплати праці має співставну динаміку зростання середньообліковій чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» і становить 155,86%. Це свідчить про те, що в період кризи 2014-2017 рр. банк зберіг основний фаховий потенціал й у 2018 р. розширення штату працівників здійснювалося за рахунок, перш за все технічного персоналу.

На основі фінансової звітності банку (Додатки А, Б) проаналізовані склад власного капіталу банку, динаміка його регулятивного капіталу, а також дотримання ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» нормативу достатності регулятивного капіталу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз власного та регулятивного капіталу банку (тис. грн), оцінка його достатності згідно з вимогами НБУ

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2018 р.	
				до 2017 р.	до 2016 р.
Статутний капітал	500000	500000	500000	0	0
Резервні та інші фонди банку	33200	33589	34055	466	855
Резерви переоцінки	-	-36	-371	-335	-371
Непокритий збиток	7702	9333	10124	791	2422
Усього власного капіталу	540902	542886	543808	922	2906
Основний капітал	530505	531064	504197	-26867	-26308

Додатковий капітал	81863	29219	0	-29219	-81863
Усього регулятивного капіталу	612368	560283	504197	-56086	-108171
Адекватність регулятивного капіталу, %	18,15	18,97	14,88	-4,09	-3,27

За аналізований період власний капітал банку залишився майже без змін (зростання склало 2906 тис. грн або 0,53%). При цьому відбулося зменшення регулятивного капіталу на 17,66% або 108171 тис. грн. Зменшення відбулося в основному у частині додаткового капіталу за порівняно незначної зміни величини основного, останній в питомій вазі регулятивного капіталу займає 100% (рис. 2.3).

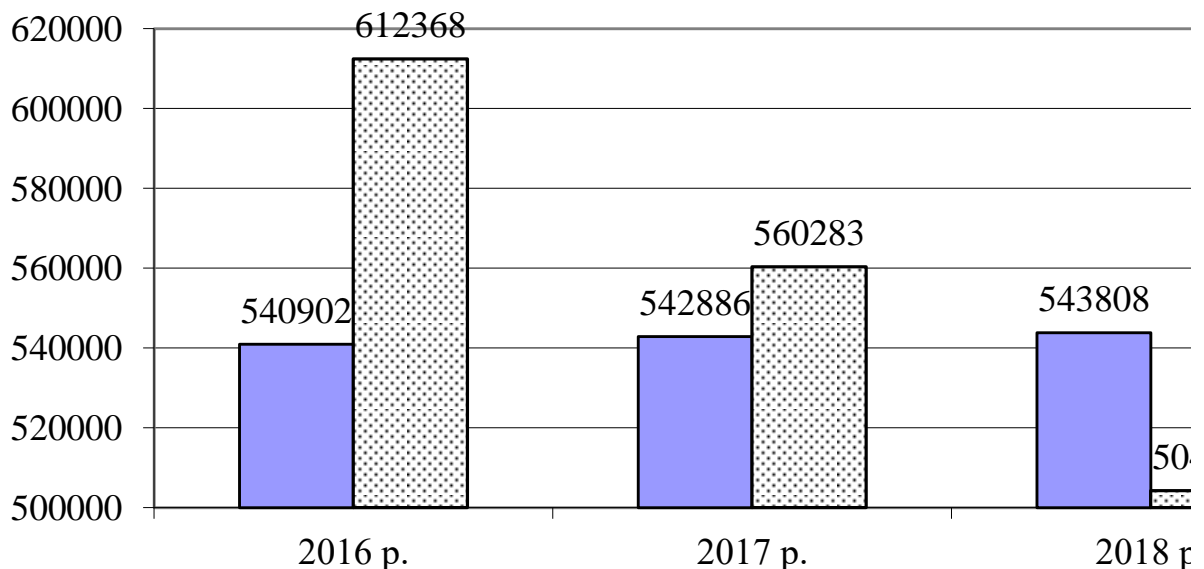

Рис. 2.3 – Динаміка власного та регулятивного капіталу банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Аналізуючи динаміку основних показників капіталізації банку слід зазначити, що не зважаючи на певну суперечливість зазначених показників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» не мав проблем з адекватністю (достатністю) регулятивного капіталу, що підтверджується результатами аналізу динаміки відповідного нормативу. Так, протягом усього аналізованого періоду показник достатності капіталу був значно вищий за нормативне значення («надлишковим») й у 2018 р. набув східної тенденції. Так у 2016 р. він становив 18,15% й на кінець 2018 р. знизився до 14,88%, зменшення склало 3,27%. Таким чином за критерієм нормативу достатності капіталу банку рекомендованого НБУ (не менше 10%) банк забезпечив чітке дотримання вимог регулятора, проте керівництву фінансової установи необхідно ретельно проаналізувати причини негативної динаміки 2018 р. Наочно динаміку економічного нормативу достатності капіталу банку репрезентує рис. 2.4.

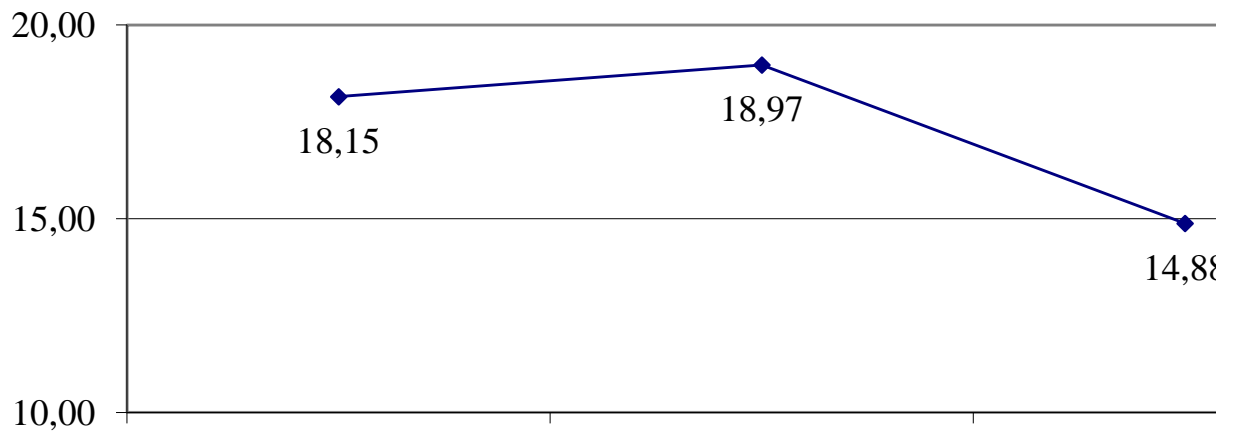

Рис. 2.4 – Дотримання ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» вимог НБУ щодо достатності капіталу за період 2016-2018 рр., %

У табл. 2.3 за даними звітів про фінансовий стан ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» проведений аналіз зобов'язань банку за період 2016–2018 рр.

Таблиця 2.3 – Аналіз складу та динаміки зобов'язань банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018/2016	
				абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Кошти банків	9	0	0	-9	0,00
Кошти клієнтів	3529618	3753330	3546690	17072	100,48
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-	1690	1225	1225	-
Боргові цінні папери, емітовані банком	118028	15188	56	-117972	0,05
Інші залучені кошти	372253	0	-	-372253	0,00

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	55	686	686	-
Резерви за зобов'язаннями	1074	2833	982	-92	91,43
Інші фінансові зобов'язання	9662	11840	96741	87079	1001,25
Інші зобов'язання	8858	14843	15720	6862	177,47
Усього зобов'язань	4039502	3799779	3662100	-377402	90,66

За аналізований період значно зменшилися сукупні зобов'язання банку – на 377402 тис. грн або 9,34%. Крім того у складі та структурі відбулися досить радикальні зміни. Так, суттєве зменшення інших залучених коштів, банк намагався компенсувати за рахунок збереження клієнтури банку – зростання статті «Кошти клієнтів» склало 17072 тис. грн. Позитивна динаміка залучення коштів клієнтів у 2017-2018 р. (приріст порівняно з 2017 р. склав 0,48%) свідчить про зростання довіри клієнтів до фінансової установи в умовах нестабільності української економіки. Ці зміни щодо зобов'язань банку відображені на рис. 2.5.

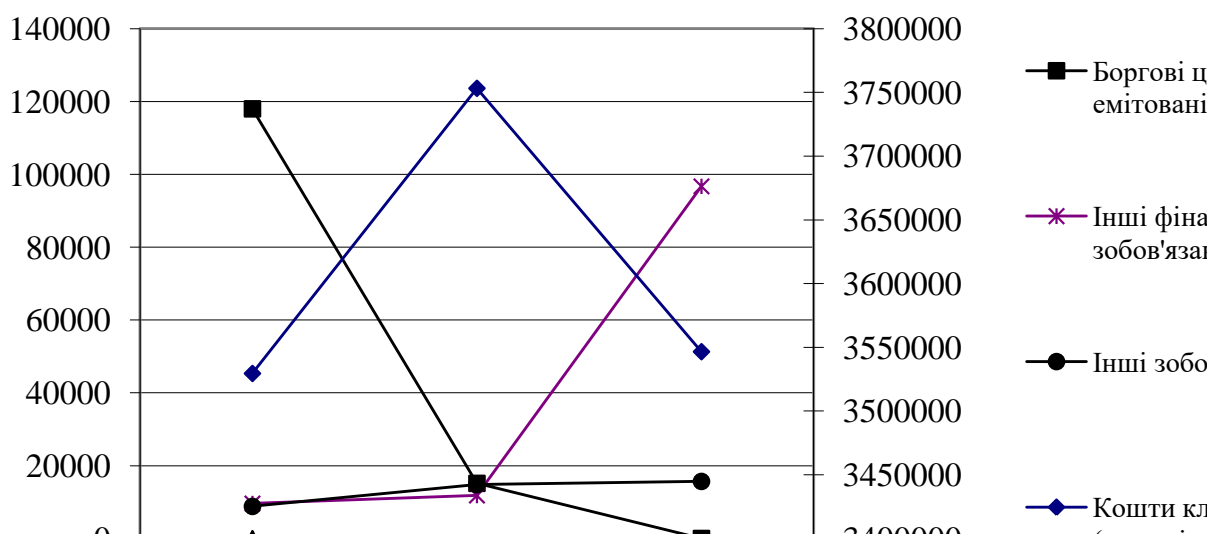

Рис. 2.5 – Динаміка основних складових зобов'язань ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

В процентному вираженні найбільшу темпи зростання має стаття «Гротові кошти та їх еквіваленти», яка займала у 2016 р. 8,66% у структурі активів а у 2018 р. – 14,29%. При цьому структурі активів суттєвого зменшення зазнала стаття «Кредити та заборгованість клієнтів» з одночасним зниженням питомої ваги у структурі активів банку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз складу та структури активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Інвестиційна	-	-	-	-	282020	6,71	282020	6,71

нерухомість								
Гротові кошти та їх еквіваленти	396620	8,66	839598	19,33	600949	14,29	204329	5,63
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-	-	265	0,01	242	0,01	242	0,01
Кредити та заборгованість банків	-	-	-	-	14633	0,35	14633	0,35
Кредити та заборгованість клієнтів	4143086	90,45	3377682	77,78	2996407	71,24	-1146679	-19,21
Цінні папери в портфелі банку на продаж	-	0,00	48030	1,11	154307	3,67	154307	3,67
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	326	0,01	1	-	-	0,00	-326	-0,01
Відстрочений податковий актив	123	0,001	215	0,001	398	0,01	275	0,01
Основні засоби та нематеріальні активи	22511	0,49	30962	0,71	44887	1,07	22376	0,58
Інші фінансові активи	16859	0,37	40220	0,93	103212	2,45	86353	2,09
Інші активи	959	0,02	5692	0,13	8853	0,21	7894	0,19
Усього сукупних активів банку	4580484	100	4342665	100	4205908	100	-374576	×

За аналізований період кредитний портфель банку знизився на 19,21 % або 1146679 тис. грн.

Це свідчить про завищену вартість кредитів для споживачів та обережність банку щодо їх надання в умовах нестабільної економіки України.

Таким чином надлишок коштів на рахунку в банку призводить до недоотримання прибутку та доцільності перегляду керівництвом кредитної політики. Крім іншого банку необхідно звернути увагу на можливість спрямування вільних коштів у інвестиційні операції у цінні папери.

Таким чином загальна величина сукупних активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зменшилася на 374576 тис. грн або 8,18%.

Динаміку валюти балансу банку відображає рис. 2.6.

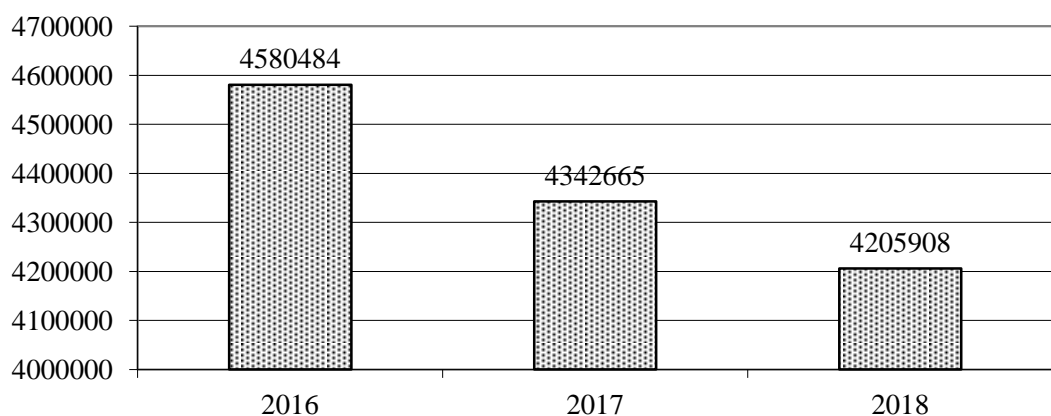

Рис. 2.6 – Динаміка сукупних активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Варто зазначити, що на відміну від динаміки зниження сукупних активів банку власного капіталу установи мав позитивну динамку, що має позитивний вплив на показники фінансової стійкості ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень», а відповідно і його надійності у 2018 р. Проте це попередні висновки, які мають бути перевірені подальшими розрахунками щодо оцінки фінансового стану та безпосередньо визначення рівня надійності банку.

2.2 Аналіз фінансового стану банку

Фінансовий стан банку є комплексною економічною категорією, що характеризується в сукупності абсолютними та відносними показниками банківської діяльності щодо спроможності банківської установи формувати та ефективно використовувати фінансові ресурси з урахуванням ризику [23].

До основних напрямів оцінювання фінансового стану банку слід віднести такі:

- аналіз динаміки абсолютних значень прибутку чи збитку, а також відносних показників рентабельності або збитковості банківської діяльності;
- оцінка ліквідності та платоспроможності банку;
- дослідження тенденцій у зміні показників ділової активності банку;
- аналіз фінансової стійкості банківської установи.

В табл. 2.5 проаналізовано фінансові показники звітів про прибутки і збитки та інший сукупний дохід банку.

Таблиця 2.5 – Аналіз фінансових результатів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018/2016	
				абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи	538020	418129	377277	-160743	70,12
Процентні витрати	-402202	-249096	-243813	158389	60,62
Чистий процентний дохід	135818	169033	133464	-2354	98,27

Чисте збільшення резервів під знецінення еквівалентів грошових коштів, коштів в інших банках та кредитів клієнтів	-37147	-109440	-56740	-19593	152,74
Чистий процентний дохід після створення резерву під знецінення кредитів та коштів в інших банках	98671	59593	76724	-21947	77,76

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6
Комісійні доходи	54986	89957	320114	265128	582,17
Комісійні витрати	-7065	-7595	-10720	-3655	151,73
Результат від торговельних операцій з похідними фінансовими інструментами	-10310	18132	25362	35672	-245,99
Результат від переоцінки похідних фінансових інструментів	-	3326	7367	7367	-
Результат від операцій з іноземною валютою	8699	14906	12477	3778	143,43
Результат від переоцінки іноземної валюти	17824	654	2955	-14869	16,58
Чисте збільшення резервів під знецінення дебіторської заборгованості та інших фінансових активів	-927	-2054	-113	814	12,19
Чисте зменшення / (збільшення) резервів за зобов'язаннями	-167	-2758	804	971	-481,44
Інші операційні доходи	941	2455	11451	10510	1216,90
Адміністративні та інші операційні витрати	-153604	-165173	-434403	-280799	282,81
Прибуток до оподаткування	9048	11443	12018	2970	132,82
Витрати з податку на прибуток	-1266	-2110	-1837	-571	145,10
Прибуток за рік	7782	9333	10181	2399	130,83
Переоцінка цінних паперів у портфелі банку на продаж	0	-36	-335	-335	-
Усього сукупного доходу за рік	7782	9297	9846	2064	126,52

За проаналізований період значення сукупного доходу банку зросло на 2064 тис. грн, або 26,52%. Отже, прибутковість ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень», яка формується за весь аналізований період, є основною стабільного фінансового стану банківської установи.

Проте динаміка зниження рівня прибутковості банку потребує пильної уваги його керівництва. Це зниження зумовлено падінням основного джерела доходу банку. Так процентні доходи банку зменшилися на 160743 тис. грн або 29,88%, зниження процентних витрат склало 158389 тис. грн або 39,38%, у результаті чистий процентний дохід зменшився лише на 1,73%. Проте зниження процентних доходів певним чином

компенсувало зростання обсягів комісійних доходів на 265128 тис. грн або 482,17% за одночасного помірнього зростання комісійних витрат (темп зростання комісійних витрат склав 51,73%.

Співвідношення та динаміка змін процентних і комісійних доходів та витрат ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» наведено на рис. 2.7.

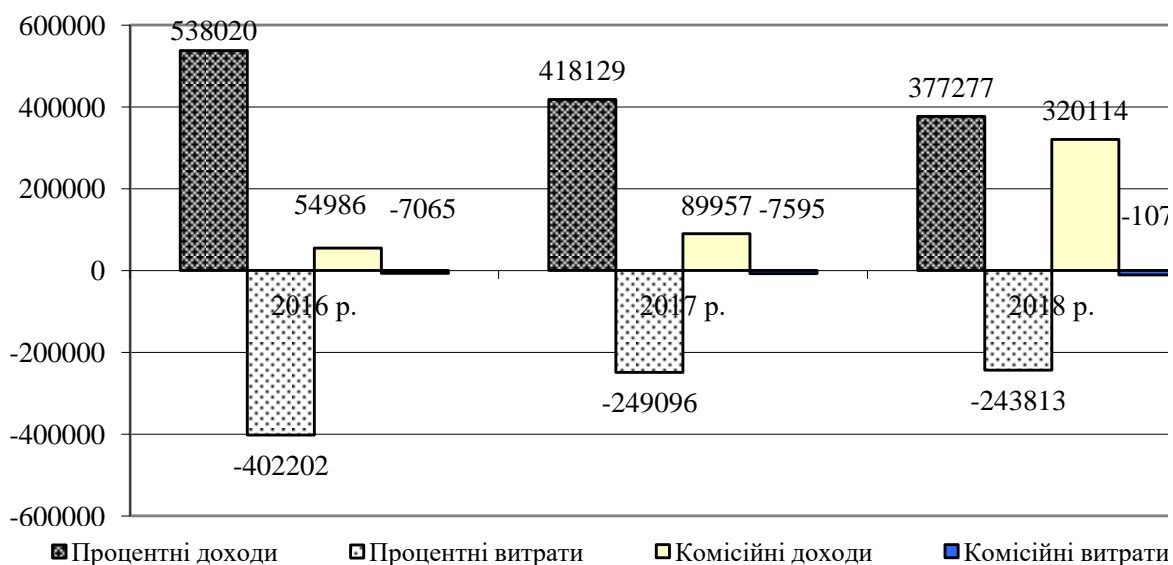

Рис. 2.7 – Динаміка процентних і комісійних доходів та витрат банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Для узагальненої оцінки прибутковості банку необхідно проаналізувати відповідні відносні показники, серед яких рентабельність власного капіталу (*ROE*), рентабельність сукупних активів (*ROA*), чистий спред і чиста процентна маржа (табл. 2.6).

Значення показника рентабельності власного капіталу банку є не достатньо високою і становить на кінець 2018 р. 1,87%. Проте слід зазначити, що ті заходи, які банк вчинив щодо забезпечення фінансової стійкості банку у кризові 2015-2016 роки призвели до позитивних наслідків у 2017-2018 р. оскільки наявне зростання усіх показників рентабельності фінансової установи.

Таблиця 2.6 – Аналіз основних узагальнюючих фінансових показників рентабельності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень», %

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2018 р.	
				до 2017 р.	до 2016 р.
Рентабельність власного капіталу	1,44	1,72	1,87	0,15	0,43
Рентабельність активів	0,17	0,21	0,24	0,03	0,07
Чистий спред	1,59	5,74	5,72	-0,03	4,13
Чиста процентна маржа	2,97	3,89	3,17	-0,72	0,21

Позитивним для банку можна вважати збільшення, порівняно з базовим роком, показника чистого спреду, чиста процентна маржа також має позитивне значення. Зміни у кредитно-депозитній політиці банку відображені у триразовому зростанні чистого спреду у 2018 р. порівняно до 2016 р., який на кінець звітної періоду становив 5,72% (рис. 2.8).

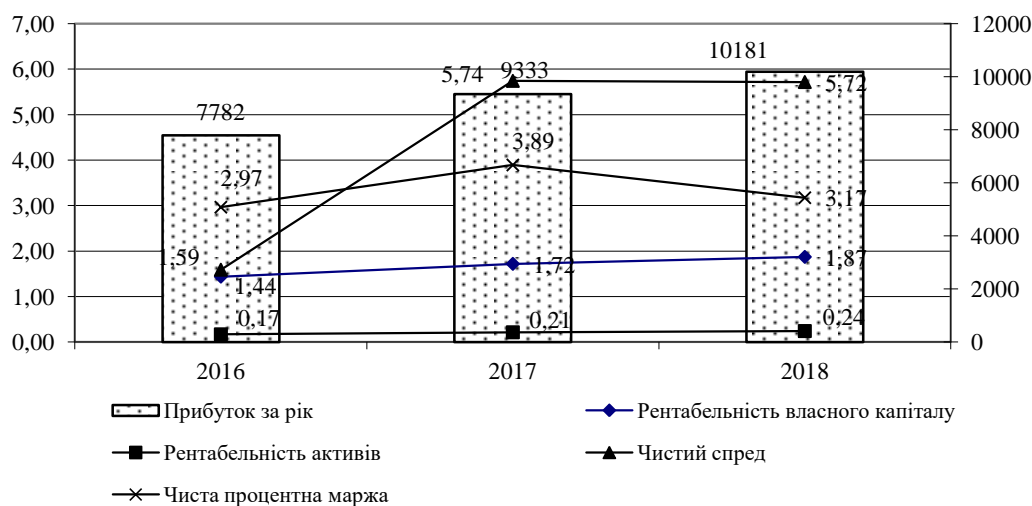

Рис. 2.8 – Тенденції змін збитковості активів, чистого спреду, чистої процентної маржі (ліва шкала) та абсолютної величини збитку (права шкала)

Платоспроможність банку, на думку А.М. Грищук та А.Р. Шарко визначається його ліквідністю [15].

Натомість А.О. Лісковська [30] вважає, що для банківської установи платоспроможність більшою мірою зумовлюється співвідношенням активів і пасивів, а також їх структурних елементів, тобто мова вже йде про показники фінансової стійкості банку, які будуть розглянуті після аналізу ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Розрахунок динаміки показників ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз показників ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., %

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2018 р.	
				до 2017 р.	до 2016 р.
Питома вага ліквідних активів у сукупних активах банку	8,66	19,33	14,64	-4,70	5,98
Співвідношення ліквідних активів і залучених ресурсів	9,87	22,27	17,35	-4,92	7,48
Відношення ліквідних активів до зобов'язань банку	9,82	22,10	16,81	-5,29	6,99

З аналізу даних табл. 2.8 видно, що всі показники ліквідності банку характеризуються зростанням щодо базового 2016 р. Проте ця тенденція не може бути однозначно визначена як позитивна, оскільки ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» мав у 2017 р. так звану надлишкову ліквідність. Це підтверджується аналізом економічних нормативів ліквідності, встановлених регулятором для банків України. Тому заходи щодо зниження надлишкової ліквідності до рівня достатнього у 2018 р. є виправданими.

З метою контролю за станом ліквідності банків НБУ встановлює такі нормативи: миттєвої ліквідності, поточної та короткострокової ліквідності.

Норматив миттєвої ліквідності (Н4) визначається як співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Нормативне значення нормативу Н4 має бути не менше ніж 20%.

Норматив поточної ліквідності (Н5) визначається як співвідношення активів з кінцевим строком погашення до 31 дня (включно) до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня (включно). Нормативне значення нормативу Н5 має бути не менше ніж 40%.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) визначається як співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року. Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше ніж 60% [4].

У табл. 2.8 проаналізовані фактичні значення економічних нормативів ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Таблиця 2.8 – Аналіз нормативів ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., %

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2018 р.	
				до 2017 р.	до 2016 р.
Норматив миттєвої ліквідності (Н4 – не менше ніж 20%)	125,24	110,81	176,22	65,41	50,98
Норматив поточної ліквідності (Н5 – не менше ніж 40%)	94,23	92,15	113,34	21,19	19,11
Норматив короткострокової ліквідності (Н6 – не менше ніж 60%)	88,24	84,62	80,36	-4,26	-7,88

Ситуація, коли нормативи ліквідності банку вищі граничних значень нормативів, установлених НБУ, може сприйматися як «забезпеченість ліквідністю на достатньому рівні». Підтримка на регулярній основі занадто великого запасу за нормативами ліквідності може призводити до зниження процентних доходів банку й негативно відбиватися на його прибутковості.

Отже, з аналізу даних таблиці можна зробити висновок, що ліквідність ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» у 2018 р. набула значень, які перевищують оптимальні. Найбільше динаміку зростання має норматив миттєвої ліквідності який на кінець 2018 р. склав 176,22% перевищивши мінімальне нормативне значення на 156,22% (рис. 2.9).

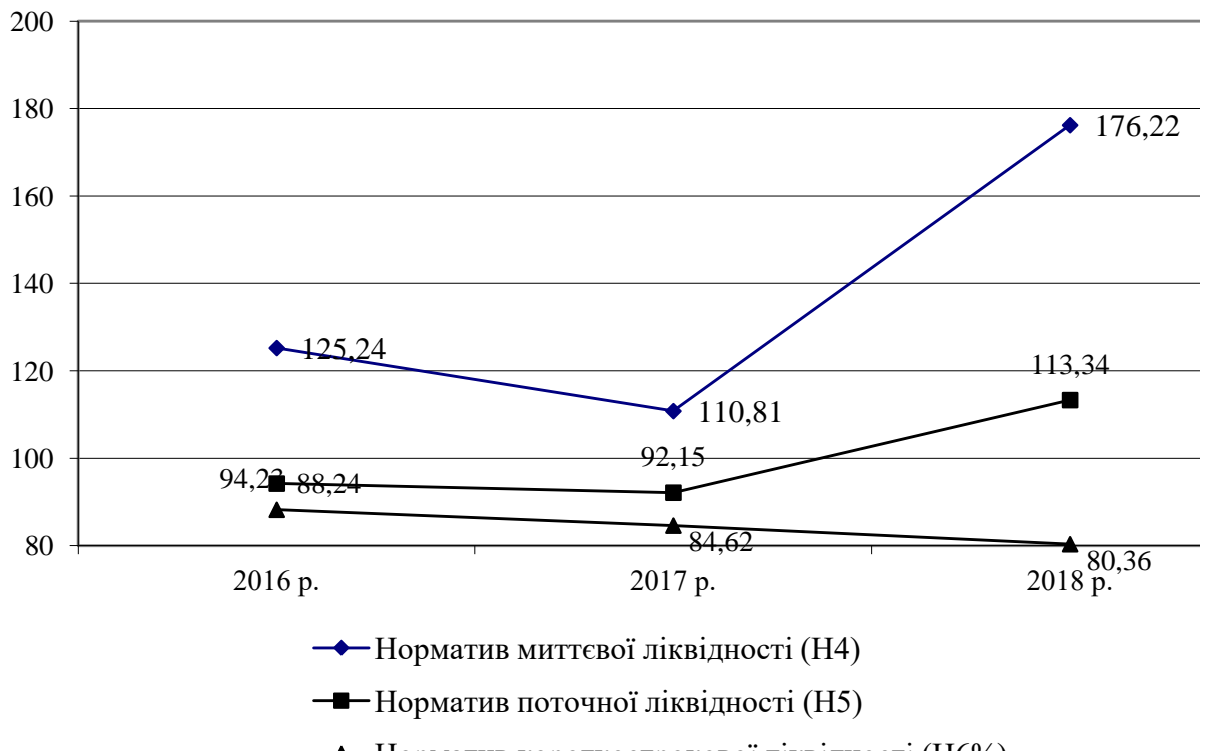

Рис. 2.9 – Динаміка нормативів ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., %

Ділову активність банку можливо визначити шляхом аналізу взаємозв'язку між ресурсним потенціалом банку (його пасивами) та напрямками використання коштів як у цілому в активах, так і за їх окремими складовими, наприклад, в інвестиції чи в кредитний портфель.

Висновки про ділову активність банку можна отримати шляхом: зіставлення висновків за взаємопов'язаними статтями і розділами активів та пасивів; кількісної ув'язки змін в активах і пасивах у вартісному вираженні; розрахунку коефіцієнтів, що характеризують досягнуті рівні активності використання пасивів і активів.

Доцільно насамперед розглянути групу показників, які характеризують рівень ділової активності залучення пасивів і розміщення їх у певні групи активів. Ця група показників є вимірником рівня ефективності діяльності банку на фінансовому ринку.

Ділова активність активів характеризується рівнем вкладень ресурсів банку в дохідні активи, кредитний портфель, у цінні папери і розкриває як досягнутий рівень, так і можливості банку в даний період. Різке підвищення дохідних активів у цілому, з їх диверсифікацією в кредитний та інвестиційний портфелі, за більшістю показників свідчить про ескалацію ділової активності банку та розширення його діяльності на фінансовому ринку [11].

У табл. 2.9 наведені основні показники ділової активності банку в динаміці.

Таблиця 2.9 – Аналіз ділової активності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр.

Показники	2016 p.	2017 p.	2018 p.	Абсолютне відхилення 2018 p.	
				до 2017 p.	до 2016 p.
Рівень дохідних активів (відношення дохідних активів до сукупних)	0,91	0,80	0,77	-0,02	-0,13

активів)					
Загальна кредитна активність (відношення наданих кредитів до сукупних активів)	0,90	0,78	0,71	-0,07	-0,19
Загальна інвестиційна активність (відношення інвестицій до сукупних активів)	-	0,02	0,06	0,04	0,06
Рівень залучення коштів (відношення залучених коштів до загальних пасивів)	0,88	0,87	0,87	0,00	-0,01
Коефіцієнт використання залучених коштів (відношення наданих кредитів до залучених коштів)	1,03	0,89	0,82	-0,07	-0,21
Додатковий коефіцієнт використання залучених коштів (відношення активів до залучених коштів)	1,13	1,14	1,15	0,01	0,02

За результатами аналізу ділової активності банку можна зробити такі висновки. Рівень дохідних активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» у 2018 р. набув значення менше рекомендованого. Загальна кредитна активність дещо знизилася, втім несуттєво. Низькою протягом 2016–2017 рр. була загальна інвестиційна активність, однак у 2018 р. банк відновив інвестиційну діяльність.

За період з 2016 р. по 2018 р. рівень залучення коштів мав несуттєве зниження – до 0,87, тобто 1%. Повністю відсутні міжбанківські кредити у залучених коштах, тому ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» доцільно розглянути можливості отримання міжбанківських кредитів як напрям диверсифікації джерел фінансових ресурсів.

Також знизився коефіцієнт використання залучених коштів (на 20%), отже банку варто дещо підвищити свою ділову активність щодо ширшого використання фінансових інструментів фондового ринку, надання міжбанківських кредитів і кредитів суб'єктам господарювання та населенню, інвестування в проекти розвитку реального сектору економіки України тощо.

На рис. 2.10 наведено динаміку основних показників ділової активності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

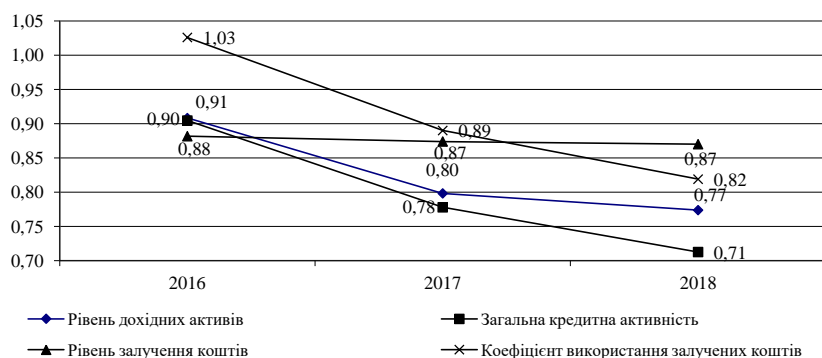

Рис. 2.10 – Динаміка основних показників ділової активності банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр.

Фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об’єктивних та суб’єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків.

Більшість показників фінансової стійкості банку базується на визначенні достатності капіталу для покриття банківських ризиків та на оцінці структури капіталу.

Оцінка незалежності, а відтак і стійкості щодо кон’юнктурних змін на ринку здійснюється за допомогою аналізу відношення власного капіталу до зобов’язань.

Цей коефіцієнт називається коефіцієнтом надійності. Якщо в чисельник береться балансовий капітал (капітал-брутто), то передбачається, що капітал банку повинен на 25-30% покривати зобов’язання. Якщо до складу чисельника входить чистий капітал (регулятивний), то значення цього коефіцієнта має бути більше 5% (деякі банки потребують доведення цього показника до 10%). Його динаміка свідчить про фінансовий стан банку: у разі зростання показника, стійкість підвищується і знижується, якщо падає його значення. Аритмія показника свідчить про ризик втрат по формуванню стійкої ресурсної бази. Аритмія може бути також свідченням можливих проблем з поточною ліквідністю.

Коефіцієнт фінансового важеля є оберненим показником до коефіцієнта надійності і розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. Він розраховується як співвідношення зобов’язань до капіталу. Збільшення цього показника свідчить про підвищення ділової активності банку, але про зниження його фінансової стабільності. Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів показує загальний рівень фінансування активів за рахунок власного капіталу, тобто скільки грошових одиниць капіталу припадає на 1 грн активів. Значення цього коефіцієнта має бути не менше 4% [11].

Окремі банки використовують для аналізу фінансової стійкості також коефіцієнт мультиплікатора капіталу. Цей коефіцієнт розраховується як співвідношення активів до статутного капіталу (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення 2018 р.
Рівень дохідних активів	0,90	0,80	0,77	-0,13
Загальна кредитна активність	0,88	0,78	0,71	-0,17
Рівень залучення коштів	0,91	0,87	0,87	0,00
Коефіцієнт використання залучених коштів	1,03	0,89	0,82	-0,21

				до 2017 р.	до 2016 р.
Коефіцієнт надійності	0,13	0,14	0,15	0,01	0,02
Коефіцієнт фінансового важеля	7,47	7,00	6,73	-0,27	-0,73
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів	0,12	0,13	0,13	0,00	0,01
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	9,16	8,69	8,41	-0,27	-0,75

З аналізу даних таблиці видно, що показники фінансової стійкості ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» значно перевищують мінімальні нормативні значення й мають не значне зниження протягом аналізованого періоду, що свідчить про стабільно високий рівень фінансової стійкості банківської установи. Проте вважаємо необхідним зазначити, що керівництву банку необхідно здійснити заходи щодо поліпшення іміджу ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» на ринку банківських послуг з метою підвищення обсягів залучення коштів. Цей висновок зумовлений падінням значення коефіцієнту фінансового важеля та коефіцієнта мультиплікатора капіталу.

У цілому за результатами проведеного аналізу вважаємо за можливе констатувати високий рівень фінансової стійкості та прибутковості діяльності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

2.3 Аналіз інвестиційного портфелю банку

Формування інвестиційного портфелю комерційних банків в Україні протягом останніх років відбувається в непростих умовах. Кризові явища, що розвиваються в Україні та світі негативно вплинули на стан вітчизняної банківської системи.

Така ситуація зумовлена нестабільною політичною ситуацією та девальвацією гривні, що спричиняє потенційне зниження якості кредитно-інвестиційного портфелю банківських установ.

Аналіз сучасного стану засвідчує, що вітчизняні банки ще недостатньо відводять увагу інвестуванню власних коштів та проведенню операцій як професійні учасники на ринку цінних паперів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка кредитно-інвестиційного портфелю комерційних банків України [41]

Показники/Рік	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018
Власний капітал, млн грн	167036	167654	168746	170057	170389	161108	154960
Статутний капітал, млн грн	469886	470743	471553	471603	474410	495377	465532
Загальні активи, всього, млн грн	1740312	1722162	1754002	1753481	1756215	1839958	1910614
Вкладення в цінні папери,	358750	345889	352350	358586	368262	425803	480615

млн грн							
Відношення цінних паперів до власного капіталу, %	214,8	206,3	208,8	210,9	216,1	264,3	310,2
Відношення цінних паперів до статутного капіталу, %	76,3	73,5	74,7	76,0	77,6	86,0	103,2
Частка вкладень у цінні папери в активах банку, %	20,6	20,1	20,1	20,4	21,0	23,1	25,2

Особливістю інвестиційної діяльності комерційних банків України є те, що вони дуже інертно інвестують в реальний сектор економіки, що зумовлено високими кредитними ризиками. Саме тому, тривалий час, вітчизняні банки під час формування портфеля цінних паперів найбільше вкладень здійснювали в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), надаючи, таким чином, перевагу швидким і гарантованим доходам, ніж прямому фінансуванню реального сектора економіки.

Розглянемо структуру кредитного портфелю ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Кредити та заборгованість клієнтів банку

ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018/2016	
				абсолютне	відносне, %
Кредити, що надані юридичним особам	4262261	3616661	3180740	-1081521	74,63
Кредити, що надані фізичним особам - підприємцям	18951	36111	18404	-547	97,11
Іпотечні кредити фізичних осіб	669	786	7890	7221	1179,37
Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	188	14176	103385	103197	54992,02
Інші кредити, що надані фізичним особам	3521	5145	5931	2410	168,45
Резерв під знецінення кредитів	142504	295197	319943	177439	224,52
Усього кредитів та заборгованості клієнтів за мінусом резервів	4143086	3377682	2996407	-1146679	72,32

Як бачимо з таблиці, особливу увагу банк приділяє кредитам, що надані юридичним особам. Проте низький рівень ділової активності юридичних осіб призвів до зниження рівня наданих кредитів банку на 1081521 тис. грн або на 25,37%. Зворотня ситуація спостерігається з кредитуванням фізичних осіб-підприємців де за аналізований період

падіння склало лише 2,89%. Тобто малий бізнес швидше пристосувався до зміни умов ринку та демонструє зростання потреби у кредитних коштах на розвиток діяльності. Аналогічна ситуація спостерігається й з іншими видами кредитування фізичних осіб. Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби та інші кредити фізичним особам збільшилися відповідно на 54892,02% та 168,45%. Тобто цей сегмент банківських послуг сьогодні є дуже перспективним та потребує подальших заходів банку щодо збільшення його охоплення.

Суттєво зросли резерви під знецінення кредитів, їх збільшення протягом аналізованого періоду становило 177439 тис грн (124,52%).

Для більш детального аналізу кредитного портфелю банку, розглянемо також рівень концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Концентрація клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період з 2016-2018 рр. тис. грн.

Галузь	2016		2017%		2018%	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	525869	12,3	275745	7,5	50283	1,5
Охорона здоров'я	-	-	112751	3,1	51748	1,6
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	2450533	57,2	2199256	59,9	2216551	66,8
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	25477	0,6	27815	0,8	21735	0,7
Будівництво будівель	410491	9,6	367634	10	286446	8,6
Наземний і трубопровідний транспорт	131623	3,1	28506	0,8	178843	5,4
Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	115430	2,7	115014	3,1	-	-
Виробництво машин, устаткування та іншої продукції	241499	5,6	255793	7	165912	5,2
Діяльність у сфері спорту, організація відпочинку та розваг	211465	4,9	130256	3,5	75133	2,3
Фізичні особи	4378	0,1	20107	0,5	116804	3,5
Інші галузі	168825	3,9	140002	3,8	152896	4,6
Усього кредитів та заборгованості клієнтів	4285590	100	3672879	100	3316350	100

Особливу увагу у 2018 р. банк традиційно приділяв кредитуванню суб'єктів торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, питома вага наданих кредитів яким становить 66,8% у загальному кредитному портфелі.

Слід зазначити, що за аналізований період структура кредитного портфелю банку не мала суттєвих змін. Проте у 2017 р. банк вийшов на ринок надання кредитів у сфері забезпечення охорони здоров'я надавши на ці потреби 112751 тис. грн кредиту.

Порівнюючи кредитний портфель банку з 2016 р. слід констатувати стабільну динаміку його зменшення на рівні 3180140 тис грн (7,5%) щорічно.

Тепер розглянемо динаміку і структуру інвестиційного портфелю банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Динаміка і структура інвестиційного портфелю ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Найменування статті	2016 р		2017 р.		2018 р		Відхилення: +,-	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2018/ 2016	2018/ 2017
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	635	81,0	40345	84,0	144460	33,1	143825	104115
Цінні папери в портфелі банку на продаж	0	0,0	7536	15,7	9847	2,3	9847	2311
Інвестиційна нерухомість	149	19,0	149	0,3	282020	64,6	281871	281871
Усього інвестиційного портфелю банку без резерву під знецінення фінансових інвестицій в компанії	784	100	48030	100	436327	100	435543	388297

Як бачимо з таблиці, найбільшу питому вагу в інвестиційному портфелі Банку у 2018 р. займала інвестиційна нерухомість (64,6%, або 282020 тис грн). Питома вага цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки (богові цінні папери) становила на кінець 2018 р. 33,1%. Слід констатувати, що до 2017 р. банк не здійснював дані фінансові операції. Проте у 2017 р. було придбано цінних паперів на суму 47395 тис. грн. При чому вкладання коштів у фінансові інвестиції здійснювалося одночасно й у цінні папери в портфелі банку на продаж в сумі 7536 тис. грн. Фінансові вкладення 2018 р. змінили структуру інвестиційного портфелю ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за суттєвого збільшення частки вкладень у інвестиційну нерухомість за якого дані фінансові вкладення піднялися з 19,0% на 45,6 пункти. Обсяг цінних паперів в портфелі банку на продаж за аналізований період не змінився й на кінець 2018 р. склав 2,3%. Тобто керівництво банку визнає не перспективним зазначений напрям інвестиційної діяльності.

Розглянемо більш детально складові інвестиційного портфелю Банку.

Цінні папери Банку, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки були представлені державними облігаціями номінованими в грн та державними облігаціями номінованими в дол. США (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Структура цінних паперів банку, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки

Вид боргового цінного паперу	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення: +,-	
				2018/ 2016	2018/ 2017
Державні облігації номіновані в грн	-	31876	128973	128973	97097

Фінансові інвестиції в компанії	635	8469	15487	14852	7018
Усього фінансових інвестицій за мінусом резервів	635	40345	144460	143825	104115

У 2018 р. цінні папери в портфелі банку, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки, перебували під заставою у НБУ в сумі 40345 тис грн згідно договору рефінансування.

Станом на кінець 2018 р. державні облігації мали наступні характеристики:

- ОВДП з остаточним строком погашення 02 липня 2020 р. та номінальною процентною ставкою 9,5% річних;
- ОВДП з остаточним строком погашення 22 липня 2020 р. та номінальною ставкою 9,5% річних;
- ОВДП з остаточним строком погашення 24 серпня 2020 р. та номінальною процентною ставкою 5,5% річних;
- ОВДП з остаточним строком погашення 14 серпня 2020 р. та номінальною ставкою 9,5% річних;
- ОВДП з остаточним строком погашення 30 вересня 2020 р. та номінальною процентною ставкою 9,5% річних;
- ОВДП з остаточним строком погашення 22 липня 2020 р. та номінальною ставкою 9,5% річних, депозитні сертифікати НБУ з остаточним строком погашення 05 січня 2021 р. та номінальною процентною ставкою 19% та 18% річних.

Портфель цінних паперів на продаж у 2016 р. банком не формувався (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Цінні папери в портфелі банку на продаж за період 2016-2018 рр., тис. грн.

Вид боргового цінного паперу	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Боргові цінні папери Національного банку (депозитні сертифікати)	-	700	846
Боргові цінні папери підприємств (облігації юридичних осіб)	-	6685	8798
Акції підприємств та інші цінні папери з нефіксованим прибутком за собівартістю	-	151	203
Усього цінних паперів в портфелі Банку на продаж	-	7536	9847

Цінні папери на продаж зазнали суттєвих змін у 2017 р. Загалом за 2017-2018 роки банк здійснив придбання різних фінансових інструментів сформувавши портфель цінних паперів на продаж у загальній сумі 9847 тис. грн. На кінець 2018 р. портфель був представлений борговими цінними паперами Національного банку, підприємств та акціями підприємств.

У 2018 р. облігації державного підприємства у сумі 8798 тис грн. були забезпечені гарантією Кабінету Міністрів України на суму номінальної вартості облігацій.

Слід зазначити, що в портфелі Банку на продаж не було цінних паперів, що знаходились в заставі або були використані для операцій репо.

Основні інвестиції в акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у портфелі банку на продаж були представлені ПАТ «Розрахунковий центр».
На основі проведеного аналізу здійснено оцінку інвестиційної активності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за аналізований період (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Динаміка показників інвестиційної активності банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» за період 2016-2018 рр.

Показник	Розрахунок	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення, + - 2018/2016
Вихідні дані, тис грн					
Кредитний портфель	КР	4143086	3377682	2996407	-1146679
Загальні активи	Аз	4580484	4342665	4205908	-374576
Доходні активи	Ад	4159945	3465932	3268559	-891386
Інвестиційний портфель	ІП	784	48030	436327	435543
Коефіцієнти ділової активності активів					
Коефіцієнт рівня доходних активів	$K_{ДА} = \frac{A_{д}}{A_{з}}$	0,9082	0,7981	0,7771	-0,1311
Коефіцієнт кредитної активності	$K_{КРА} = \frac{КР}{A_{з}}$	0,9045	0,7778	0,7124	-0,1921
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності	$K_{ІА} = \frac{ІП}{A_{з}}$	0,0002	0,0111	0,1037	0,1036
Коефіцієнт (частка) інвестицій у доходних активах	$K_{ІДА} = \frac{ІП}{A_{д}}$	0,0002	0,0139	0,1335	0,1333

Для розрахунку інвестиційної активності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» ми використовуємо показники такі як: загальні активи банку, доходні активи банку, загальна сума інвестиційного портфелю банку.

Отже, результати розрахунків активності інвестиційної діяльності банку підтвердили результати аналізу його інвестиційного портфелю. Основну ділову активність банк проявляє у інвестиційній сфері, оскільки показники коефіцієнту загальної інвестиційної активності і коефіцієнту інвестицій у доходних активах майже повністю ідентичні. Таке співвідношення було трохи знижене у 2017 р. коли відхилення зазначених коефіцієнтів склало 0,0203 одиниці. У 2018 р. спостерігається стійка динаміка зменшення активності у кредитній сфері: коефіцієнт рівня доходних активів знизився на 0,1311 одиниці; коефіцієнт кредитної активності на 0,1921 одиниці. У 2016 р. ці коефіцієнти перебували на рівні 0,91.

Висновки до розділу 2

ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» є невеликим, але надійним банком який 10 років працює на українському фінансовому ринку і прагне надавати високоякісні банківські послуги як приватним, так і корпоративним клієнтам.

За проаналізований період середньооблікової чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зростає на 386 особи, тобто на 156,28%. Слід зазначити, що фонд оплати праці має співставну динаміку зростання середньооблікової чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» і становить 155,86%. Це свідчить про те, що в період кризи 2014-2017 рр. банк зберіг основний

фаховий потенціал й у 2018 р. розширення штату працівників здійснювалося за рахунок, перш за все технічного персоналу.

За аналізований період власний капітал банку залишився майже без змін (зростання склало 2906 тис. грн або 0,53%), однак зменшення регулятивного капіталу мало більшу тенденцію й склало 17,66% або

108171 тис. грн. Зменшення відбулося в основному у частині додаткового капіталу за порівняно незначної зміни величини основного, останній в питомій вазі регулятивного капіталу займає 100%. Сукупні зобов'язання банку значно зменшилися на 377402 тис. грн або 9,34%, що призвело до зменшення сукупних активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» на 374576 тис. грн або 8,18%.

За результатами проведеного аналізу слід зазначити, що ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» характеризується стійким фінансовим станом за більшістю показників.

Щодо аналізу кредитно-інвестиційного портфелю Банку то слід зазначити, що кредитний портфель Банку порівняно з 2016 р. зменшився на -1146679 тис грн. (27,68%). Основне зменшення відбулося у кредитному портфелі банку, що надані юридичним особам – порівняно з 2016 р. у 2018 р. зменшення кредитного портфелю з урахуванням резерву під знецінення кредитів склало 1081521 тис грн (25,37%).

Інвестиційний портфель банку протягом періоду 2016-2018 рр. зазнав суттєвих змін – зростання коефіцієнта загальної інвестиційної активності за цей період склало з 0,0002 до 0,1037 пункти. У 2018 р. банк різко активізував діяльність інвестицій у доходних активах – зростання відповідного коефіцієнту склало 0,1333 одиниці. Проте враховуючи поживлення інвестиційної активності банку слід констатувати, що основну ділову активність банк проявляє у кредитній сфері. Недооцінка дохідного потенціалу інвестиційного банківського ринку за умов надлишкової ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» призводить до недоотримання прибутку банку.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»

3.1 Удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості компанії-емітента

На сучасному етапі розвитку національної економіки ринок цінних паперів виступає найефективнішим інструментом розподілу та перерозподілу інвестиційних ресурсів суспільства. Економічне зростання країни значною мірою залежить від здійснення банками інвестицій і навпаки, а також від застосування ефективних підходів до реалізації банками державної політики економічного зростання на фондовому ринку [54].

Банки як учасники інвестиційного процесу повинні забезпечувати ефективне управління значними фінансовими ресурсами як власних інтересах, так і в інтересах інших суб'єктів національної економіки. Інвестиційна діяльність та прийняття будь-якого рішення в цій сфері в значній мірі обумовлені цілями, які мають сприяти досягненню ефективного результату – прибутковості банку.

Специфіка банківської діяльності на вітчизняному фондовому ринку здебільшого обумовлена економічною ситуацією, що склалася в країні, нестабільністю самої банківської системи, нерозвиненістю фондового ринку, а також історичними та трансформаційними реаліями економічних перетворень в Україні.

Аналізуючи динаміку вартості цінних паперів у портфелі банків за 2009–2018 рр., необхідно виділити такі періоди зміни діяльності банків.

До 2019 р. вкладення банків у цінні папери мали незначну висхідну динаміку, а з 2015 р. темпи їхнього приросту збільшилися удвічі (приріст в абсолютному значенні – 93924 млн грн). Така тенденція зберігається і нині. Станом на кінець 2018 р. вартість портфеля цінних паперів банків України становила 480615 млн грн (рис. 3.1).

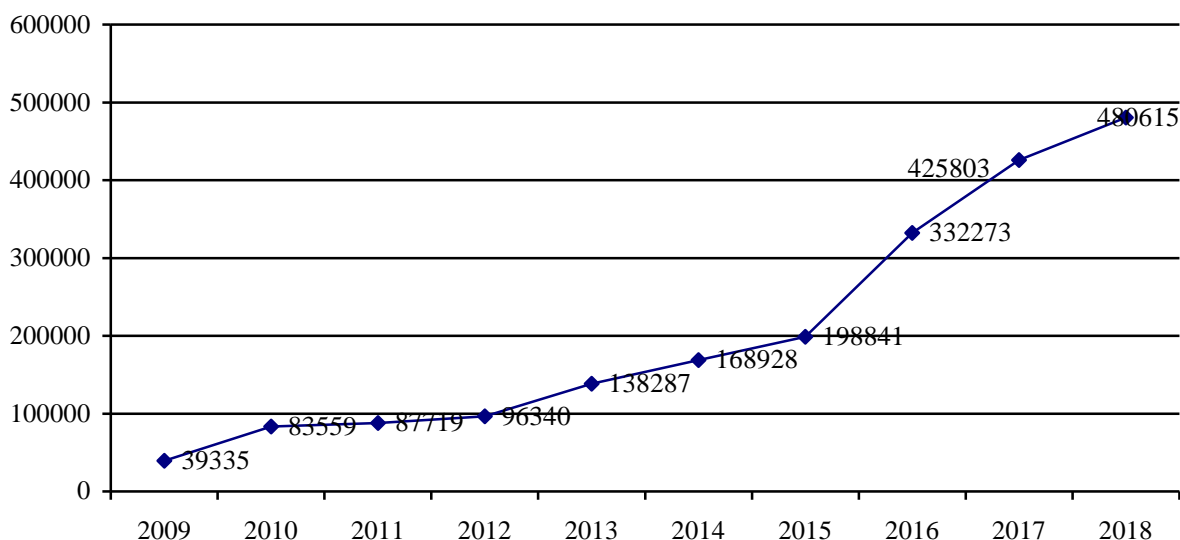

Рис. 3.1 – Вартість портфеля цінних паперів вітчизняних банків України у 2009–2018 рр., млн грн [41]

Водночас значне збільшення вартості портфеля цінних паперів банків, що відбувалося упродовж усіх досліджуваних років, вплинуло на зростання частки вкладень банків у цінні папери в їх загальних активах. Як свідчать дані табл. 3.3, їх частка динамічно збільшується.

Таблиця 3.1 – Активи банків України за вкладеннями у цінні папери у 2010–2018 рр. [41]

Показники/Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальні активи, млрд грн	1090,2	1211,5	1269,9	1408,7	1520,8	1571,4	1737,3	1839,9	1910,614
Вкладення в цінні папери, млрд грн	83,6	87,7	96,3	138,3	168,9	198,8	332,3	425,8	480,615
частка, %	7,66	7,24	7,60	9,82	11,11	12,65	19,20	23,14	25,16
Надані кредити, млрд грн	755,0	825,3	815,3	911,4	1006,4	965,1	1005,9	1036,7	1118,86
частка, %	69,25	68,12	64,30	64,70	66,18	61,42	58,11	56,34	58,56

Проаналізувавши дані таблиці, зазначимо, що за аналізований період відбувалося зменшення частки наданих кредитів та відповідно зростання показника вкладень у цінні папери. Тенденція до зростання обсягу та частки інвестиційного портфеля в активах банків є достатньо стабільною. Вкладаючи кошти в цінні папери, банки, таким чином, уникали кредитного ризику.

Треба також зазначити, що обсяги кредитних ресурсів 2018 р. перевищували обсяги вкладень у цінні папери майже у 2,5 рази.

Загальні активи вітчизняних банків на кінець 2018 р. становили 1910614 млн грн, а вкладення в цінні папери – 480615 млн грн. У середньому на один банк ці показники становили на зазначену дату: активи – 24813,17 млн грн, вкладення в цінні папери – 6241,75 млн грн (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Вкладення у цінні папери в середньому на один банк у 2009-2018 рр.

Показники/Рік	Кількість діючих банків, од.	Загальні активи	Загальні активи, в середньому на один банк	Вкладення в цінні папери	Вкладення в цінні папери, в середньому на один банк
2009	182	1001626	5503,44	39335	216,13
2010	176	1090248	6194,59	83559	474,77
2011	176	1211540	6883,75	87719	498,4
2012	176	1267892	7203,93	96340	547,39
2013	180	1408688	7826,04	138287	768,26
2014	163	1520817	9330,17	168928	1036,37
2015	117	1571411	13430,86	198841	1699,5
2016	96	1737272	18096,58	332273	3572,83
2017	82	1839958	22438,51	425803	5192,72
2018	77	1910614	24813,17	480615	6241,75

Отже, незважаючи на суттєве скорочення кількості банків у 2018 р. (з 82 до 77 од.), їх активи загалом і в середньому на один банк зростали.

Треба зазначити, що до 2010 р. темпи зростання загальних активів у середньому на один банк перевищували темпи зростання вкладень у цінні папери. У 2010 р. відбулася зміна тенденції: активи у цінних паперах за рік зросли у 2,2 разу, на відміну від загальних активів, які збільшились у 1,1 разу в середньому на один банк. Тенденцію до зростання активів, розміщених у цінні папери простежуємо до кінця проаналізованого періоду. На кінець 2018 р. обсяги вкладень у цінні папери суттєво зросли і становили 480615 млн грн. А середні вкладення у цінні папери на один банк зросли до 6241,75 млн грн.

Отже, за аналізований період спостерігаємо зростання вартості інвестиційного портфеля банків України. Питома вага цінних паперів в активах банків зростала, значно зросли обсяги вкладень у цінні папери.

Класифікація ризиків від інвестиційних операцій банку відповідно до кожного виду цінного паперу наведена в табл. 3.3:

Таблиця 3.3 – Класифікація ризиків від інвестиційних операцій банку відповідно до кожного виду цінного паперу [31]

Цінний папір або вид вкладу	Дохід на інвестиції, %	Ризик втрати інвестицій		Ризик втрати очікуваного доходу	
		Ринковий ризик	Діловий ризик	Процентний ризик	Ризик зміни купівельної спроможності грошей
Спекулятивні акції	15-20	Високий	Високий	Низький	Низький
Акції зростання	10-12	Високий	Високий	Низький	Низький
Акції з «блакитними фішками»	8-10	Середній	Середній	Низький	Низький
Сертифікати інвестиційних фондів	8-10	Середній	Середній	Низький	Низький
Доходні акції	7-8	Середній – Низький	Середній – Низький	Середній	Середній
Конвертовані привілейовані облигації	6-10	Високий – Середній	Високий – Середній	Низький	Низький
Конвертовані облигації	5-10	Високий – Середній	Високий – Середній	Низький	Низький
Облигації підприємств	5-8	Середній – Низький	Середній – Низький	Високий – Середній	Високий
Муніципальні облигації	4-5	Низький	Низький	Високий	Високий
Державні облигації	4-5	Низький	Низький	Високий	Високий
Рахунки в ощадному або комерційному банку	4-5	Низький	Низький	Низький	Високий
Заощадження в сейфі або вдома	0	Низький	Низький	Низький	Високий

Беручи до уваги нижче наведену класифікацію ризиків, варто зазначити, що за операціями з облигаціями внутрішньодержавної позики банк бере на себе низький ризик, але несе високий ризик недоотримання прибутку за такими операціями через те, що за ними можлива зміна процентного доходу. Окрім державних облигацій, банк може проводити операції з акціями підприємств, що веде до того, що банк несе підвищений ризик втрати капіталу, попри те, зростає прибутковість від цих операцій.

Для ухвалення рішення стосовно придбання цінних паперів у портфель, необхідно впевнитися в інвестиційній привабливості компанії-емітента. Така оцінка зазвичай ґрунтується на визначенні фінансової стійкості емітента цінних паперів. Це очевидно, оскільки нестійка у фінансовому відношенні компанія-емітент не зможе належним чином відповідати за своїми зобов'язаннями, що закріплені у формі цінних паперів. Оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів емітента здійснюється за допомогою низки коефіцієнтів, які характеризують його фінансову стійкість та економічну ефективність. Як джерело для розрахунку цих коефіцієнтів використовується фінансова звітність.

Зазвичай розраховують три групи показників, що характеризують фінансовий стан та платоспроможність емітента [16]:

–перша група – показники, що характеризують надійність емітента загалом

та його здатність продовжувати свою діяльність в умовах нестабільної економіки;

–друга група – показники, що визначають надійність емітента з погляду повернення коштів, що їх інвестор вклав у цінні папери емітента;

–третья група показників дає змогу оцінити ринкову недооціненість підприємства – емітента порівняно з його основними галузевими конкурентами і спрогнозувати потенціал зростання ціни акцій за зростаючого тренда.

На наш погляд, найбільш раціональним є підхід, який дозволяє оцінити якісні показники діяльності емітента, розрахувати кількісні характеристики та на їх основі сформувавши інтегральний (узагальнюючий) показник. Послідовність визначення інвестиційної привабливості емітента цінних паперів за використання інтегрального показника наведена на рис. 3.2.

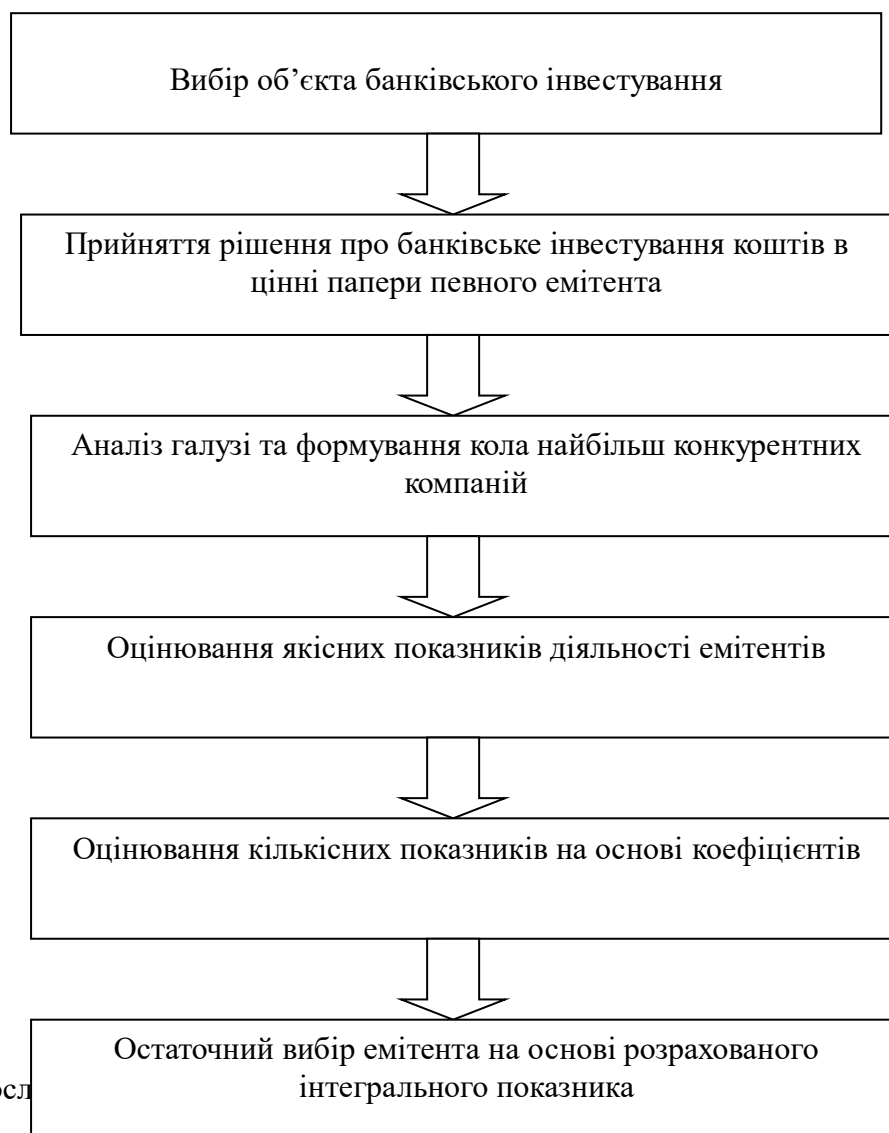

Рис. 3.2 – Посл

Зазвичай якісні характеристики компанії-емітента містять такі структурні елементи: оцінку становища компанії на ринку; оцінювання ділової репутації; оцінку залежності компанії від дебіторів; оцінку власників компанії; критерії якісного складу керівництва. При цьому аналіз якісних показників здійснюють з урахуванням вагового коефіцієнта (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Оцінка інвестиційної привабливості емітента на основі якісних показників

Назва групи	Сума балів	Ваговий коефіцієнт	Підсумкова сума балів (сума балів x ваговий коефіцієнт)
Оцінка становища на ринку	0-20	0,2	0-4
Оцінювання ділової репутації	0-20	0,2	0-4
Оцінка залежності компанії від дебіторів	0-20	0,2	0-4
Оцінка власників компанії	0-20	0,2	0-4
Критерії якісного складу керівництва	0-20	0,2	0-4
Загальна сума підсумкових балів			0-20

У нашому випадку вважається, що значення усіх елементів однаково значимі, тому величина вагового коефіцієнта становить 0,2.

Кількісний аналіз має за мету оцінювання інвестиційної привабливості тих чи інших цінних паперів на основі одержаних результатів розрахунків за трьома групами показників (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Показники інвестиційної привабливості цінних паперів

Група показників	Показники	Норматив	Бал	Ваговий коефіцієнт	Підсумковий бал
I група	Коефіцієнт фінансової незалежності	$\geq 0,5$	0-10	0,1	0-1
	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,2-0,25	0-10	0,1	0-1
	Рентабельність власного капіталу, %	-	0-10	0,1	0-1
	Рентабельність інвестицій, %	-	0-10	0,1	0-1
II група	Коефіцієнт покриття облігацій	-	0-10	0,1	0-1
	Коефіцієнт покриття привілейованих акцій	-	0-10	0,1	0-1
	Коефіцієнт покриття простих акцій	-	0-10	0,1	0-1
III група	Мультиплікатор «ціна / чистий прибуток»	-	0-10	0,1	0-1
	Мультиплікатор «ціна/дохід»	-	0-10	0,1	0-1
	Мультиплікатор «ціна / власний капітал»	-	0-10	0,1	0-1
	Загальна сума підсумкових балів				0-10

Для показників фінансової незалежності та термінової ліквідності застосовують певні нормативні значення. Так, чим вищі значення показників рентабельності, тим більш високий бал за них ставиться. Показники другої групи оцінюють аналогічно показникам рентабельності. Показники третьої групи оцінюють залежно від аналогічних показників за різними конкурентними підприємствами.

Далі на основі розрахованих коефіцієнтів визначають рейтингову оцінку емітента. За дотримання встановлених критеріїв значення коефіцієнтів може бути в межах 10

балів, за недотримання оптимального значення коефіцієнту встановлюється нуль балів. Одержану бальну оцінку показників відкориговують на величину вагового коефіцієнта. Як і у випадку з якісними показниками, показники групи кількісних коефіцієнтів є однаково важливими, тому ваговий коефіцієнт встановлено на рівні 0,1. Одержані результати якісної та кількісної оцінок інвестиційної привабливості компанії – емітента заносять у підсумкову табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Оцінка інвестиційної привабливості компанії-емітента

Група показників	Оцінка в балах з урахуванням вагового коефіцієнта
Якісні показники	
Оцінка становища на ринку	0-4
Оцінювання ділової репутації	0-4
Оцінка залежності компанії від великих постачальників та покупців	0-4
Оцінка власників компанії	0-4
Критерії якісного складу керівництва	0-4
Усього балів за якісними показниками з урахуванням вагового коефіцієнта	0-20
Кількісні показники	
I група	0-4
II група	0-3
III група	0-3
Усього балів за кількісними показниками з урахуванням вагового коефіцієнта	0-10
Підсумкова оцінка інвестиційної привабливості	0-30

Щоб оцінити рівень інвестиційної привабливості компанії – емітента, здійснюють розрахунок підсумкового коефіцієнта інвестиційної привабливості за формулою середньозваженої арифметичної (3.1):

$$K_{\text{інв. привабл}} = \sum X_{ij} a_{ij}, \quad (3.1)$$

де a_{ij} – ваговий коефіцієнт оціночного критерію X_{ij} , а $\sum a_{ij} = 1$;

X_{ij} – стандартизований показник інвестиційної привабливості j -ої компанії. Розраховуємо таким чином (3.2):

$$X_{ij} = b_{ij} / b_{\text{imax}}, \quad (3.2)$$

де b_{ij} – оцінка в балах частинного показника інвестиційної привабливості компанії;
 b_{imax} – максимальний бал привабливості.

Для розрахунку коефіцієнта інвестиційної привабливості за формулою 3.1, використовуємо вагові показники: 0,3 – для якісного аналізу, 0,7 – для кількісного аналізу. На основі отриманого значення коефіцієнта інвестиційної привабливості встановлюється рівень інвестиційної привабливості компанії-емітента (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Оцінка інвестиційної привабливості компанії-емітента

Діапазон значень коефіцієнта інвестиційної привабливості	Характеристика
--	----------------

$K_{\text{інв. привабл}} = 1$	Відмінний рівень інвестиційної привабливості компанії за всіма аналітичними показниками
0,7-1	Добрий рівень інвестиційної привабливості. Водночас за окремими оціночними критеріями не був отриманий максимальний бал
0,4-0,6	Задовільний рівень інвестиційної привабливості. Варто детально проаналізувати показники за якими не був отриманий максимальний бал. Цей рівень вказує на наявність підвищеного ризику втрати фінансової стійкості
0,2-0,4	Низький рівень інвестиційної привабливості компанії, високі ризику
0-0,2	Критичний рівень інвестиційної привабливості. Компанія не є інвестиційно привабливою.

Вибір бажаної компанії-емітента здійснюється за найвищим значенням коефіцієнта інвестиційної привабливості.

Розглянутий підхід має такі основні переваги: простота і зрозумілість; комплексна оцінка інвестиційної привабливості емітента на основі якісних та кількісних показників; диференційований підхід до обґрунтування рівня інвестиційної привабливості компанії-емітента; змога визначити «ключові точки» інвестиційної привабливості компанії та встановити, за якими параметрами компанія не відповідає еталонному рівню.

Завданням оптимізації портфеля цінних паперів за найвищою дохідністю є забезпечення високого рівня віддачі від вкладеного капіталу в цінні папери за такого рівня ризику, що є прийнятним для кожного конкретного інституційного інвестора. Саме тому показники дохідності є вторинними, натомість показники ризиковості повинні визначати, чи є доцільно взагалі розглядати цей інструмент інвестування як складову частину майбутнього інвестиційного портфеля банку.

Отже, інвестиції в цінні папери повинні стати для банку джерелом дохідності, опорою ліквідності та гарантом його фінансової стабільності. Враховуючи вищезазначене, тільки в разі комплексного підходу до організації роботи з інвестиційними інструментами банківська установа може досягти успіху в цій сфері діяльності, а через формування інвестиційного портфеля, до складу якого входять фінансові інструменти, що забезпечують потребу суб'єктів економіки у фінансових ресурсах через механізм фінансового ринку, суттєво впливають на економічні процеси. Задля активізації розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних банків доцільно застосувати досвід інвестиційної діяльності банків інших країн, в яких банки можуть [23]:

- інвестувати в портфелі акцій небанківських компаній, забезпечуючи контрольний вплив непрямым шляхом через створення дочірніх компаній;

- засновувати небанківські інвестиційні інститути (інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, фінансових брокерів та інвестиційних консультантів) шляхом прямих вкладень або інвестицій через підконтрольні банкам підприємства, за допомогою участі фізичних осіб, пов'язаних з банками тощо;

- засновувати спеціалізовані компанії з обліку та зберігання цінних паперів, а також здійснення розрахунків за операціями з ними (депозитарні та клірингові інститути);

- засновувати компанії, які є інституційними інвесторами.

Беручи участь у процесі заснування підконтрольних банкам інвестиційних інститутів, банки, з одного боку, отримують додатковий канал акумуляції грошових ресурсів, а з іншого – розширюють операції з управління портфелями цінних паперів.

У зарубіжній практиці широко використовують партнерську співпрацю банків з інститутами спільного інвестування (ІСІ). В умовах антикризового розвитку банківського сектора в Україні важливо активізувати взаємодію вітчизняних банків з інвестиційними фондами з метою залучення додаткових капіталів, обіг яких забезпечить гармонійний розвиток національної економіки.

Згідно із Законом України «Про інститути спільного інвестування» [53] банкам заборонено виконувати функції з управління активами ІСІ, проте вони можуть брати участь у проектах ІСІ опосередковано – як партнери з обмеженою відповідальністю. Такий механізм співпраці банків та інвестиційних фондів є взаємовигідним, а суттєвими перевагами для банків є те, що «банк може вийти з одного інвестиційного проекту та вкласти гроші в інший без якого-небудь податкового навантаження, при цьому заощаджуючи 30% при сплаті податку на прибуток; дивіденди банку, що зачислені на рахунок ІСІ, також звільнені від оподаткування» [53].

Для виходу вітчизняних банківських установ через ІСІ на ринок корпоративних цінних паперів доцільно використати досвід зарубіжних банків в цій сфері.

Позитивним є світовий досвід участі банківських установ у первинному розміщенні акцій (ІРО) інших банків чи компаній. Для виходу на біржу можуть залучати кілька інвестиційних банків, які на умовах партнерських відносин узгоджують ціну акцій, їх різновид, загальну суму коштів, яку планують отримати після проведення ІРО. Банки отримують прибуток від різниці між ціною акцій, яку вони сплатили до ІРО, і ціною, яка встановлена на момент старту торгів.

Участь банків у процесі організації ІРО є перспективним напрямом розвитку партнерського інвестування, проте в Україні фондовий ринок є недостатньо містким, відсутні спеціалізовані інвестиційні банки, інвестиційні механізми недосконалі – банки не мають ні необхідних коштів, ні досвіду, щоб проводити первинне розміщення акцій, тому це напрям подальшої перспективи.

3.2 Формування ефективної системи управління інвестиційним процесом банку

В умовах кризових явищ в економіці і росту конкурентної боротьби у діяльності банків необхідно швидкий і зрозумілий алгоритм прийняття рішень. Прийняття рішень супроводжує всі управлінські функції при формуванні і впровадженні стратегії інвестиційної діяльності банку. Всі функції управління спрямовані на формування або реалізацію рішень і функцію управління технологічно можна представити у вигляді послідовності будь-яких пов'язаних із загальною ціллю рішень. Побудова алгоритму прийняття рішень може упорядкувати існуючі механізми управління прийняттям рішень і забезпечити їх ефективну реалізацію [34].

В свою чергу, вибір інвестиційних альтернатив в умовах існуючої невизначеності і ризику, що передбачає їх оптимізацію на підставі співставлення вигід та можливостей. Прийняття рішень в інвестиційній діяльності банку можна охарактеризувати як з позиції процесного так і системного підходів. Це процес, який реалізується з приводу вибору оптимального співвідношення між об'ємом і структурою вкладень, об'єктами інвестування, термінами інвестування, ціллю, вибором стратегії інвестування, формуванням і забезпечення інвестиційного портфелю, структури портфелю по видам цінних паперів, а також із встановлення допустимих значень рівня ліквідності і доходності портфелю [43].

Етапи інвестиційного процесу в основному відповідають етапам побудови ефективного інвестиційного портфелю. Виходячи з цього, процес прийняття рішення в інвестиційній діяльності банків повинен включати два етапи: стратегічний і оперативний.

На стратегічному етапі з врахуванням експертних оцінок, макроекономічних прогнозів, а також впливу інституційного середовища буде відбуватися вибір стратегії, яка має включати формулювання інвестиційної політики, визначення цілей інвестиційної діяльності банку, структури формування портфелів.

Крім того, на стратегічному рівні слід встановити основні орієнтири для інвестування, визначити внутрішні ліміти інвестиційної діяльності, максимально допустимий рівень ризику і ліквідності. Що дозволить сформулювати основні цільові характеристики інвестиційних якостей активів. В управлінні інвестиційною діяльністю, в залежності від ситуації, можуть застосовуватися два види стратегій: активна та пасивна.

Активна стратегія управління передбачає ретельне відстеження і негайне придбання інструментів, які відповідають інвестиційним цілям портфелю, а також швидка зміна складу фондових інструментів, які входять портфель.

Пасивна стратегія передбачає створення добре диверсифікованих портфелів з заздалегідь визначеним рівнем ризику, розрахованим на тривалу перспективу. На етапі оперативного управління у відповідності до кон'юнктури ринку відбувається оперативне коректування інвестиційного портфелю.

При цьому необхідно враховувати особливості банківської діяльності. Так, виникає необхідність врахування різноманітних факторів (чинників впливу) при прийнятті рішень. Вона обумовлена такими причинами:

- виникнення потреби в ліквідних засобах;
- появою більш вигідних альтернативних напрямків інвестування;
- погіршенням кредитоспроможності і фінансового стану позичальників (емітентів);
- зниженням рівня доходності вкладень;
- зміною законодавства і регулятивних вимог;
- зміною вимог до капіталу;
- підвищення рівня ризику цінних паперів і інструментів інвестування;
- зміною інвестиційної стратегії і інвестиційної політики банку.

Під чинниками впливу при прийнятті рішень в інвестиційній діяльності банків розуміється сукупність наявних альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації інвестиційного портфелю з позицій його об'єму, структури і рівня ризику в умовах дії інституціональних, адміністративних і ринкових обмежень. Що відображає свободу вибору банком інвестиційних рішень з точки зору ресурсних, структурних, резервних, результативних, ризикових можливостей, які в суттєвій мірі обмежуються зі сторони держави, самого банку й інвестиційного (в т.ч. фондового) ринку.

Аналогічним чином, ризикові можливості представляють собою граничну можливість банку в поглинанні певного рівня інвестиційного ризику, який дозволяє банку зберегти свою платоспроможність, рівень довіри його клієнтів та вкладників. Розглянемо види чинників які впливають на прийняття рішень, щодо здійснення інвестиційної діяльності. Ріст впливу чинників при прийнятті рішень, з однієї сторони, розширює можливості, збільшує набір альтернатив як в ході формування інвестиційного портфелю, так і при його реструктуризації. Разом з тим в наявності є ряд негативних моментів (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Характеристики впливу чинників при прийнятті рішень в інвестиційному процесі банку

Адміністративні чинники	Інституційні чинники	Ринкові чинники
<i>Зростання впливу чинників</i>		
<i>Негативний ефект</i>		
Зростання операційного ризику.	Збільшення ринкового ризику портфелю. Збільшення кредитного ризику. Збільшення ризику порушення фінансової стійкості банку.	Зниження доходності.
<i>Позитивний ефект</i>		
Зростання ступеню оперативності прийняття рішень. Зростання прибутковості інвестиційної діяльності. Зниження внутрішніх трансакційних витрат. Збільшення рівня доходності.	Збільшення оперативності і маневреності. Збільшення доходності діяльності банку. Збільшення об'ємів інвестиційних вкладень. Збільшення можливості диверсифікації інвестиційного портфелю.	Зниження ризику ліквідності. Зниження збитків банку. Збільшення ліквідності цінних паперів. Зниження еластичності витрат. Зниження зовнішніх трансакційних витрат.
<i>Зменшення впливу чинників</i>		
<i>Негативний ефект</i>		
Уповільнення оперативності прийняття рішень. Зниження прибутковості інвестиційної діяльності. Зростання внутрішніх трансакційних витрат. Зниження рівня доходності.	Зниження оперативності і маневреності. Зниження доходності діяльності банку. Зниження об'ємів інвестиційних вкладень. Зменшення можливості диверсифікації інвестиційного портфелю.	Збільшення ризику ліквідності. Зростання збитків банку. Зниження ліквідності цінних паперів. Зростання еластичності витрат. Зростання зовнішніх трансакційних витрат.
<i>Позитивний ефект</i>		
Зменшення операційного ризику.	Зменшення ринкового ризику портфелю. Зменшення кредитного ризику. Зменшення ризику порушення фінансової стійкості банку.	Зростання доходності

Надамо більш детальну характеристику чинникам впливу на інвестиційний процес.

Під інституційними чинниками впливу розуміють наявність альтернатив та можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації інвестиційного портфелю з позиції об'єму, рівня ризику і його структури на основі існування формальних і неформальних обмежень зі сторони інституційного середовища банку.

Адміністративні чинники впливу – сукупність альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації інвестиційного портфелю, яка визначається видом організаційної структури банку, ступенем централізації функцій управління і прийняття рішень, вибраною політикою управління інвестиційним портфелем.

Ринкові чинники впливу – сукупність наявних альтернатив і можливостей для їх реалізації по формуванню і реструктуризації інвестиційного портфелю, які забезпечується, з однієї

сторони – ліквідністю інвестиційного ринку, з другої сторони – ліквідністю активів на ньому.

Прийняття рішень в інвестиційному процесі банку повинно ґрунтуватися на виявленні і підтриманні оптимального співвідношення між рівнем ризику, доходності і ліквідності інвестиційного портфелю, завдяки:

– вибору стратегічних параметрів інвестиційного портфелю банку з врахуванням інституційних формальних і неформальних обмежень;

– вибору організаційної структури управління інвестиційною діяльністю банку в частині розподілу повноважень, функціональних обов'язків, формування системи внутрішнього контролю, процедури прийняття і затвердження інвестиційних рішень в банку, ступеню централізації інвестиційного процесу;

– вибору стратегії управління інвестиційним портфелем з позиції необхідності здійснення моніторингу його основних параметрів;

– оптимізації структури інвестиційного портфелю з врахуванням рівня ліквідності ринку, яка визначається ринковою структурою, рівнем трансакційних витрат і податків, його прозорістю і однорідністю учасників, а також платоспроможністю позичальників та/або ліквідністю цінних паперів. Таким чином, прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків має бути ефективно вбудовано в основні функції управління: планування і прогнозування, оцінка і аналіз, контроль й регулювання (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Етапи прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків

Назва етапу	Заходи етапу
Планування і прогнозування	Визначення об'ємів надходжень і витрат від здійснення інвестицій; вибір інвестиційної політики; планування інвестиційної діяльності банку; формування інвестиційного портфелю; розробка інвестиційної стратегії
Оцінка і аналіз	Облік та аналіз факторів, які впливають на інвестиційну діяльність банку; виявлення альтернативних варіантів вкладення капіталу; оцінка диверсифікації інвестиційного портфелю; оперативний моніторинг стану інвестиційного ринку; оцінка і ранжування інвестиційних ризиків; аналіз реалістичності прогнозів
Контроль	Порівняння планових і фактичних показників для визначення ступеню досягнення цілі; встановлення допустимих меж відхилення рівня ризику, прибутковості і ліквідності інвестиційних інструментів; моніторинг інвестиційного портфелю банку
Регулювання	Заходи щодо подолання негативних показників; збільшення диверсифікації інвестиційних ризиків або використання інших методів управління ризиками

Крім того, доцільним є розмежування функцій управління відносно кожного виду впливу чинників, а саме: по відношенню до ринкових чинників застосовуються такі функції управління як прогнозування, аналіз, оцінка і контроль; інституційні – пов'язані з оцінкою і моніторингом; адміністративні – основані на регулюванні, моніторингу і контролі. Таким чином, процес прийняття рішень в інвестиційній діяльності банку полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування і реструктуризації

інвестиційного портфелю на основі раціонального, ефективного і легітимного подоланні інституційних, адміністративних і ринкових обмежень.

При цьому правомірне подолання інституційних обмежень можливе на основі покращення показників банківської діяльності, які виступають регулюючими параметрами, перш за все величини регулятивного капіталу, якості портфелю активів і інших, а також формування інвестиційного портфелю, що представляє максимальний запас відносно встановлення нормативів в майбутньому.

Управління адміністративними чинниками полягає в раціональному подоланні адміністративних обмежень на інвестиційну діяльність на основі регулювання ступеню централізації інвестиційного процесу, оптимізації розподілу функцій і повноважень по управлінню інвестиційними ризиками, організації процесу прийняття рішень на основі співставлення високого рівня операційного ризику в прийнятті рішень і їх оперативності. Ціллю процесу прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами за умови збереження реальної вартості власного капіталу банку від впливу інвестиційних ризиків на основі ринкової, інституційної і адміністративних складових. Отже, можна констатувати, що управління прийняттям рішень в інвестиційній діяльності банків – це система ідей та положень, що визначає принципи, цілі, задачі, методи і механізм управління прийняття рішень, а також критерії оцінки ефективності їх використання банком, де результатом виступає здійснення ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності банками.

Висновки до розділу 3

Для ухвалення банком рішення стосовно придбання цінних паперів у портфель, необхідно впевнитися в інвестиційній привабливості компанії-емітента. Оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів емітента здійснюється за допомогою низки коефіцієнтів, які характеризують його фінансову стійкість та економічну ефективність.

З метою удосконалення оцінювання інвестиційної привабливості емітента цінних паперів запропоновано використання інтегрального показника який розраховується на основі якісних та кількісних показників.

Кількісний аналіз має за мету оцінювання інвестиційної привабливості тих чи інших цінних паперів на основі одержаних результатів розрахунків за трьома групами показників. Аналіз якісних показників здійснюють з урахуванням вагового коефіцієнта

Щоб оцінити рівень інвестиційної привабливості компанії – емітента, здійснюють розрахунок підсумкового коефіцієнта інвестиційної привабливості за формулою середньозваженої арифметичної Вибір бажаної компанії-емітента здійснюється за найвищим значенням коефіцієнта інвестиційної привабливості.

Формування оптимальної структури портфелю цінних паперів дасть змогу банку підвищити рівень ефективності реалізації інвестиційної політики, що, своєю чергою, допоможе більш ефективно диверсифікувати ризики діяльності банку і дасть змогу отримувати додатковий дохід.

Прийняття рішень в інвестиційному процесі банку повинно ґрунтуватися на виявленні і підтриманні оптимального співвідношення між рівнем ризику, доходності і ліквідності інвестиційного портфелю.

Таким чином, прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків має бути ефективно вбудовано в основні функції управління: планування і прогнозування, оцінка і аналіз, контроль й регулювання.

ВИСНОВКИ

Банківська інвестиційна діяльність – це діяльність, зосереджена на активному залученні інвестиційних ресурсів та ефективному вкладенні банком реальних та фінансових інвестицій, а також сприянні підприємствам у залученні інвестицій, з метою отримання прибутку та максимального задоволення потреб клієнтів у ресурсах, необхідних для реалізації інвестиційних проектів.

Бажання отримати високі доходи, зазвичай, супроводжується високим рівнем ризику, забезпечення достатньої ліквідності обмежує наявність у портфелі довгострокових інвестицій, зростання капіталу певною мірою досягається за рахунок зниження рівня поточної дохідності. Усвідомлюючи альтернативність цілей, кожен інвестор повинен сам визначити пріоритети на кожному етапі інвестування, а саме: встановити прийнятні значення мінімальних темпів зростання капіталу, мінімальний рівень дохідності, верхній рівень інвестиційного ризику, мінімальну частку високоліквідних фінансових активів. Управління інвестиційним портфелем банку має охоплювати як здійснення аналізу за параметрами очікуваної дохідності портфеля, рівня сукупного портфельного ризику та ліквідності, так і оцінювання впливу банківських інвестицій у цінні папери на основні показники діяльності банку, що забезпечують його фінансову стійкість.

Інвестиційна діяльність банку тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Інвестиційний ризик – це можливість відхилення конкретних інвестиційних рішень чи дій банку від запланованих.

Формування інвестиційної діяльності відбувається у відповідності до інвестиційної стратегії банку. Даний процес передбачає визначення величини і структури конкретних інвестиційних вкладень, розробку заходів по їх реалізації, складання моделей прийняття управлінських рішень щодо виходу з інвестиційного проекту і механізмів реалізації таких рішень.

Особливості управління портфелем цінних паперів нами було здійснено на прикладі банку ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»

ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» є невеликим, але надійним банком який 10 років працює на українському фінансовому ринку і прагне надавати високоякісні банківські послуги як приватним, так і корпоративним клієнтам.

За проаналізований період середньооблікової чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» зросла на 386 особи, тобто на 156,28%.

Слід зазначити, що фонд оплати праці має співставну динаміку зростання середньообліковій чисельності штатних працівників ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» і становить 155,86%. Це свідчить про те, що в період кризи 2014-2017 рр. банк зберіг основний фаховий потенціал й у 2018 р. розширення штату працівників здійснювалося за рахунок, перш за все технічного персоналу.

За аналізований період власний капітал банку залишився майже без змін (зростання склало 2906 тис. грн або 0,53%), однак зменшення регулятивного капіталу мало більшу тенденцію й склало 17,66% або

108171 тис. грн. Зменшення відбулося в основному у частині додаткового капіталу за порівняно незначної зміни величини основного, останній в питомій вазі регулятивного капіталу займає 100%. Сукупні зобов'язання банку значно зменшилися на 377402 тис. грн або 9,34%, що призвело до зменшення сукупних активів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» на 374576 тис. грн або 8,18%.

За результатами проведеного аналізу слід зазначити, що ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» характеризується стійким фінансовим станом за більшістю показників.

Щодо аналізу кредитно-інвестиційного портфелю Банку то слід зазначити, що кредитний портфель Банку порівняно з 2016 р. зменшився на -1146679 тис грн. (27,68%). Основне

зменшення відбулося у кредитному портфелі банку, що надані юридичним особам – порівняно з 2016 р. у 2018 р. зменшення кредитного портфелю з урахуванням резерву під знецінення кредитів склало 1081521 тис грн (25,37%).

Інвестиційний портфель банку протягом періоду 2016-2018 рр. зазнав суттєвих змін – зростання коефіцієнта загальної інвестиційної активності за цей період склало з 0,0002 до 0,1037 пункти. У 2018 р. банк різко активізував діяльність інвестицій у доходних активах – зростання відповідного коефіцієнту склало 0,1333 одиниці. Проте враховуючи поживлення інвестиційної активності банку слід констатувати, що основну ділову активність банк проявляє у кредитній сфері. Недооцінка дохідного потенціалу інвестиційного банківського ринку за умов надлишкової ліквідності ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» призводить до недоотримання прибутку банку.

Для ухвалення банком рішення стосовно придбання цінних паперів у портфель, необхідно впевнитися в інвестиційній привабливості компанії-емітента. Оцінка інвестиційної привабливості цінних паперів емітента здійснюється за допомогою низки коефіцієнтів, які характеризують його фінансову стійкість та економічну ефективність.

З метою удосконалення оцінювання інвестиційної привабливості емітента цінних паперів запропоновано використання інтегрального показника який розраховується на основі якісних та кількісних показників.

Кількісний аналіз має за мету оцінювання інвестиційної привабливості тих чи інших цінних паперів на основі одержаних результатів розрахунків за трьома групами показників. Аналіз якісних показників здійснюють з урахуванням вагового коефіцієнта

Щоб оцінити рівень інвестиційної привабливості компанії – емітента, здійснюють розрахунок підсумкового коефіцієнта інвестиційної привабливості за формулою середньозваженої арифметичної Вибір бажаної компанії-емітента здійснюється за найвищим значенням коефіцієнта інвестиційної привабливості.

Формування оптимальної структури портфеля цінних паперів дасть змогу банку підвищити рівень ефективності реалізації інвестиційної політики, що, своєю чергою, допоможе більш ефективно диверсифікувати ризики діяльності банку і дасть змогу отримувати додатковий дохід.

Прийняття рішень в інвестиційному процесі банку повинно ґрунтуватися на виявленні і підтриманні оптимального співвідношення між рівнем ризику, доходності і ліквідності інвестиційного портфелю.

Таким чином, прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків має бути ефективно вбудовано в основні функції управління: планування і прогнозування, оцінка і аналіз, контроль й регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізова К. М., Хрякова О. В. Управління портфелем цінних паперів банку. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 119. С. 17–19.
2. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс]. Аналітичний проект «Bankografo.com». URL: <http://bankografo.com> (дата звернення: 08.10.2019).
3. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. URL: <http://aub.org.ua> (дата звернення: 07.10.2019).
4. Банківська діяльність у сфері інвестицій: проблеми розвитку, напрями вдосконалення, механізми управління: монографія. / Б. І. Пшик та ін.; за заг. ред. Б. І. Пшика. Київ: УБС НБУ, 2015. 398 с.
5. Банківська система : підручник. / Реверчук С. К., Владичин У. В., Лобозинська С. М. та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 498 с.
6. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: колективна монографія. / Л. О. Примостка, М. І. Диба, І. В. Краснова та ін.; За заг. ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2015. 434 с.
7. Башлай С. В., Букус В. В. Вдосконалення організаційно-методичних засад оцінки банком інвестиційної привабливості цінних паперів. *Ефективна економіка*. 2014. № 5.
8. Білошапка В. Формування та реалізація інвестиційного потенціалу банку. *Банківська справа*. 2014. № 11–12. С. 27–35.
9. Васюренко О., Мусієнко О. Формування ефективного портфеля цінних паперів банку в умовах нормативних обмежень ведення банківської діяльності. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. 2011. № 9–10. С. 75–81.
10. Венгерова О. В. Підходи до визначення інвестиційного потенціалу комерційних банків. *Інвестиції: практика та досвід: аналіз. Прогнози. Коментар*. 2014. № 7. С. 23–25.
11. Версаль Н. І. Фінансовий менеджмент у банку: практикум. Київ: ЦП «Компринт», 2015. 144 с.
12. Гаврилюк С. І. Формування портфеля цінних паперів банків. *Економіка і управління*. 2012. № 1. С. 121–127.
13. Гаркуша Н. М., Цуканова О. В., Котелевська І. П. Вибір стратегії та методів управління портфелем цінних паперів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2011. Вип. 1. С. 3–10.

14. Гончаренко В. Визначення оптимальної структури портфеля цінних паперів комерційного банку. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. 2011. № 3(4). С. 67–71.
15. Грищук А. М., Шарко А. Р. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 190–195.
16. Заболоцький Т. М., Циктор А. І. Мінімізація ризику портфеля цінних паперів: взаємозв'язок дохід-ризик. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2013. Вип. 42. С. 90–100.
17. Запоточний В. І. Інвестиційна політика як основний етап банківського інвестиційного процесу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.9. С. 201–206.
18. Зачосова Н. В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія. Черкаси: ПП Чабаненко Ю. А. Черкаси. 2016. 375 с.
19. Карпінський Р. Л. Сутність і класифікація інвестиційних ризиків. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 8. С. 53–57.
20. Квасова О. П. Моделі інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 11. С. 89–93.
21. Кльоба Л. Г. Банківська інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 20–24.
22. Кльоба Л. Г. Процесний підхід до управління банківською інвестиційною діяльністю. *Інвестиції: практика та досвід*. № 11. 2016 С. 19–23.
23. Кльоба Л. Г. Фінансова безпека та ризики банківської інвестиційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід: Аналіз. Прогнози. Коментар*. 2016. № 12. С. 6–12.
24. Корецька С. О. Особливості розробки конкурентної стратегії комерційного банку на ринку цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 23. С. 15–18.
25. Кравчук І. С. Особливості реалізації банками інвестиційної політики на ринку цінних паперів України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 198–211.
26. Кужелєв М. О., Стабіас С. М. Порівняння стратегій управління портфелем цінних паперів на фондовому ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. Вип. 5(4). С. 67–70.
27. Куц О. О. Управління банківським портфелем цінних паперів в умовах нестабільності на фондовому ринку. *Економіка та держава*. 2012. № 1. С. 93–96.

28. Лабунець А. Інвестиційна діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів. *Дослідження міжнародної економіки*. 2011. Вип. 4. С. 246–253.
29. Лисенок О. В. Удосконалення процесу управління портфелем цінних паперів банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 10. С. 65–68.
30. Лісковська А. О. Удосконалення класифікації інвестицій у напрямі підвищення їх ефективності. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 156–158.
31. Мазуренко А. В. Ризики в інвестиційній діяльності комерційних банків. *Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал*. 2013. № 3. С. 79–83.
32. Мельниченко К. О. Інвестиційна діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів України. *Ефективна економіка*. 2010. № 6.
33. Метлушко О. Шляхи мінімізації ризиків банку при здійсненні операцій із цінними паперами. *Світ фінансів*. 2012. Вип. 2. С. 155–163.
34. Миколишин М. М. Аналіз діяльності банків України на ринку цінних паперів. *Вісник Університету банківської справи*. 2016. № 3. С. 29–35.
35. Мінаєва Ю. І Стратегія вибору портфеля цінних паперів, подібного до ринку цінних паперів за поведженням. *Управління розвитком складних систем*. 2010. Вип. 4. С. 86–93.
36. Мінаєва Ю. І. Вибір портфеля цінних паперів на основі моделі його відповідності ринку. *Управління розвитком складних систем*. 2011. Вип. 6. С. 144–150.
37. Момот Т. В., Овчелупова О. М., Соловйова К. С. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки банківських установ в умовах кризи. *Комунальне господарство міст. Сер.: Економічні науки*. 2015. Вип. 125. С. 32–36.
38. Мостенець А. В., Петренков В. Е. Управління інвестиційною діяльністю банку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С. 284–288.
39. Мусієнко О. М. Специфіка управління портфелем цінних паперів у контексті реалізації інвестиційної діяльності банку. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Економіка. 2013. Вип. 23. С. 315–318.
40. Нагорна О. В., Василюшен Ю. В. Інвестиційна діяльність як особлива сфера банківської діяльності [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2189> (дата звернення: 01.10.2019).
41. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2019).
42. Офіційний сайт ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень». URL: www.bisbank.com.ua. (дата звернення: 15.10.2019).

43. Пантелеєва Н. М. Фінансові інновації в банківській системі: теорія, методологія, практика : монографія. Київ: УБС НБУ, 2013. 528 с.
44. Печенко О. О. Методичні засади формування меморандуму інвестиційної політики банку. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2011. № 2. С. 206–211.
45. Печенко О. О. Процес формування та реалізації інвестиційної політики в банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2011. № 1. С. 135–138.
46. Попіна С., Мартинюк О. Деякі аспекти оптимізації портфеля цінних паперів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 3. С. 105–109.
47. Приказюк Н. В. Теоретичні засади та роль інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер.: Економіка. 2011. Вип. 16. С. 396–401.
48. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2012. 338 с.
49. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. ст.30.
50. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України [Електронний ресурс]. Постанова Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18> (дата звернення: 08.11.2019).
51. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. Постанова Правління НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 07.11.2019).
52. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. С. 64.
53. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 5 липня 2012 року № 5080-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 29, ст. 337.
54. Профатило О. В., Кирилова Л. І. Особливості розробки конкурентної стратегії комерційного банку на ринку цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 8. С. 40–42.
55. Пурій Г. Особливості здійснення операцій комерційних банків на ринку цінних паперів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2008. Вип. 102. С. 54–56.

56. Рейтинг банків України 2018 [Електронний ресурс]. Сайт «Страховання України». URL: <https://www.ukrstrahovanie.com.ua/ratings/> rating-bankov-ukrainy (дата звернення: 18.11.2019).
57. Рзаєв Д. О. Моделювання оптимізації портфеля цінних паперів. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2012. Вип. 86. С. 188–195.
58. Руденко О. Є. Оцінка цінних паперів при портфельному інвестуванні. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит*. 2013. № 1. С. 236–239.
59. Русинко М. К. Портфель цінних паперів і ризик фінансових інструментів. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 1. С. 261–264.
60. Самура Ю. О., Кульчицька Н. С. Формування системи безпеки в банківських установах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. URL: global-national.in.ua/issue-17-2017 (дата звернення: 24.09.2019).
61. Солодовник Г. В., Палагута В. В. Оптимізаційна модель формування портфелю цінних паперів. *Науковий вісник будівництва*. 2018. Т. 92, № 2. С. 299–304.
62. Філіппова С. В., Балан О. С. Методологічні підходи до класифікації інвестицій. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2011. № 3. С. 80–85.
63. Холодна Ю. Є., Нагай І. В. Процес управління портфелем цінних паперів. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 34. С. 417–421.
64. Хохлов В. Ю. Оптимізація портфеля цінних паперів за рівнем систематичного ризику. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка*. 2011. Вип. 18. С. 620–626.
65. Хохлов В. Ю. Практичні аспекти управління оптимальним за похибкою стеження портфелем цінних паперів. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2012. № 4. С. 48–54.
66. Чуйко Д. О. Управління портфелем цінних паперів комерційного банку. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 30–33.
67. Ястремська О. М., Яблонська-Агу Н. Л. Інвестиції: сучасне розуміння та класифікація. *Економіка розвитку*. 2014. № 4. С. 116–121.
68. Härtle P., Navas A., Kremer A. The future of bank risk management: McKinsey Working Papers on Risk. *Global Risk Practice; McKinsey & Company*. December 2015. 32 p.
69. Hau H., Langfield S., Marques-Ibanez D. Bank ratings what determines their quality?.

Working paper series no 1484. October 2012. European Central Bank, 2012. 41 p.

70. Nissim D. Reliability of Banks' Fair Value Disclosure for Loans. *Review of Quantitative Finance and Accounting*. June 2003. Volume 20. Issue 4. pp. 355–384.

71. Packer F., Tarashev N. Rating methodologies for banks. *BIS Quarterly Review*. June 2011. pp. 39–52.

72. Zéman Z., Gacsi R., Lukács J. Management control system in banks. *Bank controlling*. 2013. Ročník 21. pp. 14–17.

ДОДАТОК А

ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»
(у тисячах гривень, якщо не зазначено інше)

Фінансова звітність за період, що закінчився 31 грудня 2018 року

Звіт про фінансовий стан

За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року

	Примітки	2018	2017
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	600 949	839 598
Кредити та заборгованість банків	7	14 633	-
Кредити та заборгованість клієнтів	8	2 996 407	3 377 682
Інвестиції в цінні папери	9	154 307	48 030
Похідні фінансові активи	34	242	265
Інвестиційна нерухомість	10	282 020	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	26	-	1
Відстрочений податковим актив	26	398	215
Основні засоби та нематеріальні активи	11	44 887	30 962
Інші фінансові активи	12	103 212	40 220
Інші активи	13	8 853	5 692
Усього активів		<u>4 205 908</u>	<u>4 342 665</u>
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти клієнтів	14	3 546 690	3 753 330
Похідні фінансові зобов'язання	34	1 225	1 690
Боргові цінні папери, емітовані банком	15	56	15 188
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	26	686	55
Резерви за зобов'язаннями	16	982	2 833
Інші фінансові зобов'язання	17	96 741	11 840
Інші зобов'язання	18	15 720	14 843
Усього зобов'язань		<u>3 662 100</u>	<u>3 799 779</u>
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	19	500 000	500 000
Резерви та інші фонди банку		34 055	33 589
Резерви переоцінки	20	(371)	(36)
Нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)		10 124	9 333
Усього власного капіталу		<u>543 808</u>	<u>542 886</u>
Усього зобов'язань та власного капіталу		<u>4 205 908</u>	<u>4 342 665</u>

Затверджено до випуску та підписано

"2" квітня 2019 року

Чернуха С.В.
☎ (044) 207-70-35

В.О. Зінніков

Я.М. Кирилюк

ДОДАТОК Б

ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»
(у тисячах гривень, якщо не зазначено інше)

Фінансова звітність за період, що закінчився 31 грудня 2018 року

Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року

	Примітки	2018	2017
Процентні доходи	22	377 277	418 129
Процентні витрати	22	(243 813)	(249 096)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		133 464	169 033
Комісійні доходи	23	320 114	89 957
Комісійні витрати	23	(10 720)	(7 595)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		25 362	21 458
Чистий прибуток від операцій з похідними фінансовими інструментами		25 362	21 458
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(2)	-
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із іноземною валютою		12 477	14 906
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки іноземної валюти		2 955	654
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів	7, 8, 12	(56 740)	(109 714)
Чистий збиток від зменшення корисності інших активів	13	1 489	(1 780)
Чистий збиток/(прибуток) від збільшення/(зменшення) резервів за зобов'язаннями		804	(2 758)
Чистий прибуток/(збиток) від припинення визнання фінансових активів (зобов'язань), які обліковуються за амортизованою собівартістю		5 880	-
Накопичений прибуток/(збиток) від перекласифікації фінансових активів, які обліковувалися за справедливою вартістю через інший сукупний дохід до справедливої вартості через прибуток або збиток		(113)	-
Прибутки/(збитки) від хеджування з позиціями ризику, що згортаються			
Інші операційні доходи	24	11 451	2 455
Витрати на виплати працівникам		(118 912)	(70 317)
Витрати зносу та амортизація		(9 199)	(6 379)
Інші адміністративні та операційні витрати	25	(306 292)	(88 477)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		12 018	11 443
Витрати на податок на прибуток		(1 837)	(2 110)
Прибуток/(збиток) за рік		10 181	9 333
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:			
СТАТТІ, ЩО БУДУТЬ РЕКЛАСИФІКОВАНІ В ПРИБУТОК ЧИ ЗБИТОК			
Зміни результатів переоцінки боргових фінансових інструментів:		(335)	(36)
чиста зміна справедливої вартості		(448)	(36)
чиста зміна справедливої вартості, перенесена до складу прибутку чи збитку		113	-
Інший сукупний дохід після оподаткування		(335)	(36)
Усього сукупного доходу за рік		9 846	9 297
Усього сукупного доходу, що належить власникам банку		9 846	9 297
Прибуток/(збиток) на акцію від діяльності, що триває		20,36	18,67
Прибуток/(збиток) на акцію, що належить власникам банку		20,36	18,67

Затверджено до випуску та підписано

"2" квітня 2019 року

Чернуха С.В.
☎ (044) 207-70-35

В.О. Зінніков

Я.М. Кирилук

**Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ**

Я, Михайлівський Олександр Петрович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Управління портфелем цінних паперів ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» в системі фінансової безпеки» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності* у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ О.П. Михайлівський

Дата _____ Підпис _____ Лепьохін О.В.